

Рэха
песню
разносіць
стар. 8–9

Прастора
духоўнай
свабоды
стар. 13

Шчодры
асенні
фільмапад
стар. 14

Апірышча — народныя традыцыі

Фота Кастуся Дробава.

Фрагмент экспазіцыі ў Палацы мастацтва.

Умоцным адрыве ад традыцыі можна сузіраць многія віды мастацтваў, але не дэкаратыўна-прыкладное. Разьба па дрэве, упрыгожванне керамічных вырабаў, мастацкае ткацтва, вышыўка — у любой краіне гэтыя віды творчасці маюць глыбокую сувязь з жыццём народа, яго ўяўленнямі аб прыгожым і вечным. Не выключэнне і Беларусь, дзе творы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва неаддзельныя ад матэрыяльнай культуры таго ці іншага перыяду. Ад увагі да звычайў і асэнсавання, а таксама пераасэнсавання мастацкай традыцыі не адыходзяць і сучасныя аўтары, што ясна і колькасна пацвярджае V Трыенале дэкаратыўнага мастацтва Беларускага саюза мастакоў «ДЭКАРТ-22».

Своеасаблівы фестываль мастацтва дае інфармацыю пра тое, якія матэрыялы сёння папулярныя, да якіх тэхнік звяртаюцца сучасныя творцы і якімі забажаннямі прагнуць падзяліцца з глядачом. Для апошняга ж самае цікавае і галоўнае — адшукаць для сябе не тое каб нешта незвычайнае, а хутэй нечаканае: у тэхнічнай дасканаласці, у вобразным напамунні, у глыбокай змястоўнасці... Хоць, зразумела, палюбіць твор можна і за многае іншае.

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку Беларусі Настасію Масквіну з юбілеем. «Ваш яркі талент, шчырасць і непаўторнае абаянне набылі любоў і павагу шматлікіх паклоннікаў мастацтва ў нашай краіне і за яе межамі, — гаворыцца ў віншаванні. — Асаблівай ацэнкі заслугоўвае Ваша педагагічная дзейнасць. Сваімі сакрэтамі майстэрства і каштоўным вопытам Вы шчодро дзеліцеся з падрастаючым пакаленнем, выхоўваеце будучы зорак беларускай оперы». Прэзідэнт выказаў упэўненасць, што артыстка і ў далейшым будзе гэтак жа самааддана служыць беларускай культуры і захоўваць найлепшыя традыцыі айчынай вакальнай школы.

Актуальна. Захаванне традыцыйнай нязменна застаецца адным з прырытэтных аспектаў дзяржаўнай палітыкі Беларусі. Аб гэтым заявіў міністр культуры Анатоль Маркевіч на адкрыцці семінара «Захаванне нематэрыяльнай культурнай спадчыны краін СНД у кантэксце глабальных выклікаў» у штаб-кватэры Выканаўчага камітэта СНД. Паводле яго слоў, асабліва важнай цяпер з’яўляецца абарона традыцыйных поглядаў і маральных прынцыпаў, захаванне перамяненасці пакаленняў і выхаванне моладзі. Нематэрыяльная культурная спадчына захоўвае шматяковыя традыцыі народа і адлюстроўвае яго ўнікальнасць і непаўторнасць. «У нашай краіне на высокім узроўні арганізавана работа па выяўленні і вывучэнні нематэрыяльнай культурнай спадчыны. У Беларусі ахоўваюцца 164 элементы, якія ўключаны ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь. Беларусь стала адной з першых дзяржаў, якія прынялі Канвенцыю аб ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА», — адзначыў міністр культуры.

Памяць. Графічныя работы 10 мастакоў аб трагедыі беларусаў у гады Вялікай Айчыннай вайны прадставяць у пачатку снежня на экспазіцыі ў выставачнай зале імя Андрэя Бембеля. «У Год гістарычнай памяці мы вырашылі прысвяціць першы сумесны сімпозіум па літаграфіі Мастоцкага камбіната і мемарыяльнага комплексу «Хатынь» тэме Вялікай Айчыннай вайны і трагедыі беларускага народа на акупаваных тэрыторыях, — цытуе БелТА словы дырэктара Мастоцкага камбіната Беларускага саюза мастакоў Юліі Анацкай. — Гэты наарадзілася ў працэсе выканання работ па музеі «Хатыні», які мяркуецца будаваць. Мастоцкі камбінат выступае праекціроўчыкам яго экспазіцыі». Паўтара месяца 10 мастакоў, членаў ВСМ, стваралі графічныя работы, у якіх пры дапамозе сучаснай візуальнай мовы распавялі пра пакуты беларускага народа падчас Вялікай Айчыннай вайны. Па два творы кожнага мастака складуць будучую выстаўку.

Музей. Фонды музея-сядзібы «Пружанскі палацак» папоўніліся рэдкім экспанатам — пячаткай прададзіцеля дваранства Пружанскага павета другой паловы XIX стагоддзя. Як піша БелТА, рарытэт перадаў мецэнат Аляксандр Зайцаў. «Як мяркуецца, гэты пячатка Валенція Шывкоўскага. Менавіта яму належала ініцыятыва будаўніцтва нашага палацака, — расказала дырэктар установаў культуры Ангеліна Маруфенка. — Шывкоўскія на працягу 80 гадоў валодалі Пружанскім маёнткам. Самым вядомым і апошнім прадстаўніком роду быў Валенці Шывкоўскі. У пэўны перыяд часу ён быў выбраны прададзіцелем Пружанскага дваранства». У фондах музея захоўваецца каля 10 тысяч экспанатаў, аднак да цяпершняга восені не было прадметаў, якія належалі непасрэдна Валенцію Шывкоўскаму. Пячатка выраблена з бронзы. Унутры намаляваны двухгаловы арол, на грудзях якога выгравіраваны герб Пружанскага павета. На кругавым подпісе пазначана, што яна належыць прададзіцелю дваранства Пружанскага павета.

Праект. У Палацы мастацтва (галерэя «Арт-Беларусь») працуе выставачны праект «Шляхамі Скарыны», прысвечаны 500-годдзю выдання «Малой падарожнай кніжкі». Акрамя арыгінальнага экзэмпляра выдання, дэманструюцца факсімільныя ўсіх гравюр Францыска Скарыны з іншых яго выданняў — 38 маштабных ілюстрацый, падрыхтаваных да друку Канстанцінам Вашчанкам і Аляксандрам Зінкевічам. У экспазіцыі прадстаўлена максімальна дакладная рэканструкцыя станка Францыска Скарыны, станкі і механізмы для друку XIX — пачатку XX стагоддзяў, а таксама вылізная карта, створаная па матывах прататыпаў XVI стагоддзя, якая дазваляе ўбачыць маршрут вялікага падарожжа Скарыны па Еўропе. Арганізатары інфармуюць: мерапрыемства праходзіць у рамках Года гістарычнай памяці і працягнецца да 15 студзеня.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Расказаць пра сучасніка

У Доме літаратара прайшоў вечар-прэзентацыя вядомага беларускага празаіка, паэта, журналіста і публіцыста Зіновія Прыгодзіча.

Увазе гасцей, удзельнікаў імпрэзы былі прадстаўлены тры кнігі гутарак з дзеячамі айчынай культуры — «Стваральнікі», якія пабачылі свет у розныя годны па заказе і пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

На сустрэчу з перапоўненай залай Зіновій Кірылавіч прыйшоў разам з героямі сваіх кніг. Пачатак стваральнай, публіцыстычнай працы пісьменніка ў жаданні праз дэялогі расказаць пра сучасніка, які зрабіў для краіны нешта вартае, тое, што застанеца ў нашай гісторыі, нашай нацыянальнай культуры на многія дзесяцігоддзі, а можа і стагоддзі, — на старонках часопіса «Польмя», на старонках іншых літаратурна-мастацкіх і грамадска-публіцыстычных перыядычных выданняў. Першыя публікацыі гутарак, інтэрв’ю Зіновія Прыгодзіча аб’яднаў у кнігі пад агульнай назвай «Постаці». Сваімі развагамі пра характар супрацы з літаратарам падзяліліся яго суразмоўцы — кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь, лаўрэат Прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва Алег Елісеенкаў, балетмайстар, харэограф, педагог, народны артыст СССР, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР, народны артыст Беларускай ССР Валянцін Елізар’еў, скульптар, народны мастак Беларусі Уладзімір Слабодчыкаў, вядомы кінарэжысёр-дакументаліст, лаўрэат многіх прэстыжных прэмій Анатоль Алай. Яшчэ больш герояў было ў зале — народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч, тэатральны рэжысёр Валерый Анісенка, празаік, дзіцячы пісьменнік, грамадскі дзеяч, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Ліпскі.

Літаральна ў адзін голас усе выступоўцы гаварылі пра талент пісьменніка, які здолеў раскрыць патаемныя сардэчныя хваляванні сваіх герояў, іх душэўныя перажыванні, часам вельмі асабіста, што не заўсёды хацелася б выносіць на шырокі агляд. У зале Дома літаратара было даволі шмат моладзі — студэнтаў, навучэнцаў сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў.

Размовы пісьменніка і герояў кніжнай трылогіі «Стваральнікі» — гэта яшчэ і добры ўрок выхавання, прыклад, які дасягнуць у жыцці высокіх мэт. Сваімі гутаркамі (а суразмоўцамі Зіновія Прыгодзіча ў розны час былі народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў, народны мастак СССР Міхаіл Савіцкі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР празаік, публіцыст, паэт Янка Сіпакоў, грамадскі дзеяч, паэт і публіцыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР Геннадзь Бураўкін) пісьменнік, галоўны герой вечара-прэзентацыі засведчыў і высокі клас журналісцкага майстэрства. Вядучая сустрэчы першы намеснік старшынні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах якраз і звярнула ўвагу на гэтую адметнасць, на журналісцкі характар кнігі «Стваральнікі», на тое, што праз іх вопытны, дасведчаны публіцыст надаў прыклад, сапраўдны ўрок прафесійнага майстэрства.

А заключным акордам вечара стала захапляльнае, энергічнае выступленне народнага артыста Беларусі кампазітара і спевака Эдуарда Ханка, які, несумненна, у хуткім часе таксама стане суразмоўцам Зіновія Прыгодзіча.

Мікола БЕРЛЕЖ
Фота Віктара ІВАНЧЫКАВА

Творцы за здаровы лад жыцця

Супрацоўніцтва паміж Гомельскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі і Бранскай абласной пісьменніцкай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі ўжо амаль дваццаць гадоў. Разам з тым адбываецца ўзаемадзеянне бакоў у іншых галінах, напрыклад, у сферы выхавання падрастаючага пакалення. Гэта прапаганда здаровага ладу жыцця, далучэнне дзяцей і юнацтва да спорту і турызму праз прызму мастацкіх твораў.

5 лістапада ў Гомелі адбыўся Міжнародны турнір па каратэ GOMEL REGIONAL OPEN CUP 2022. Па просьбе праўлення Бранскай пісьменніцкай арганізацыі СПР на

спартыўным мерапрыемстве адбылася сустрэча прэзідэнта Бранскай рэгіянальнай грамадскай арганізацыі «Федэрацыя каратэ» Вячаслава Возікава з кіраўніком Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімірам Гаўрыловічам. Вячаслаў Возікаў павіншаваў беларускага літаратара з нядаўнім прысваеннем яму звання лаўрэата Усерасійскай літаратурнай прэміі імя Ф. І. Цютчава «Рускі шлях», падзяліўся вопытам супрацоўніцтва з пісьменніцкай арганізацыяй сваёй вобласці па папулярызаванні здаровага ладу жыцця ды прэзентаваў кнігу ў рамках сумеснага мэтавага праекта «Калі хочаш быць здаровым». Гэта зборнік паэтычных і празаічных твораў сучасных пісьменнікаў,

выдадзены «Федэрацыяй каратэ» пры падтрымцы Дэпартаменту ўнутранай палітыкі Бранскай вобласці і ў супрацоўніцтве з абласной грамадскай пісьменніцкай арганізацыяй Саюза пісьменнікаў Расіі.

У сваю чаргу Уладзімір Гаўрыловіч, адзначыўшы карыснасць вопыту супрацоўніцтва з расійскімі калегамі для гамільчан, прэзентаваў Вячаславу Возікаву новыя зборнікі гомельскіх аўтараў, у творах якіх гучыць і тэма здаровага ладу жыцця і спорту. Ён таксама падарыў яму сувеніры, звязаныя з Днём беларускага пісьменства ў Добрушы: у свяце прымалі ўдзел і літаратары суседняй вобласці.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

імпрэзы

Узнагарода за шчодрасць

Паэтычны радок «Гэтай дарогай ісці і ісці...» стаў дэвізам творчага вечара Мікалая Намеснікава, які адсвяткаваў 60-гадовы юбілей. У Віцебскай абласной бібліятэцы імя У. І. Леніна, дзе сабраліся прыхільнікі яго творчасці і сябры, паэт выступіў з прэзентацыйнай новай кнігі вершаў «Спытайце ў зямлі», выпушчанай сёлета выдавецтвам «Мастоцкая літаратура» пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі.

Узнагарода аўтара за працятаных вершы (дарэчы, Мікалай Намеснікаў чытаў і некаторыя творы, якія яшчэ не публікаваліся), за цікавыя аповед пра жыццё і творчасць — апладысменты і кветкі ад слухачоў, творчыя

падарункі ад калег, сяброў, прыхільнікаў. Шмат добрых слоў у адрас Мікалая Намеснікава сказала старшыння Віцебскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Тамара Краснова-Гусачэнка, якая вяла вечарыну. Яна павіншавала паэта з прысваеннем звання ганаровага члена Саюза пісьменнікаў Беларусі. Бард Іна Саламаха з Наваполацка выканалі напісаную ёю пасля працятання новай кнігі Мікалая Намеснікава песню «Лістапад».

Аўтар некалькіх зборнікаў вершаў Мікалай Намеснікаў — член Саюза пісьменнікаў Беларусі, уладальнік нагруднага знака СПБ «За вялікі ўклад у літаратуру», лаўрэат літаратурнай прэміі імя Пётруся Броўкі Віцебскага аблвыканкома.

Наталля КРУПІЦА

Лёгка і з гумарам

Запамінальная сустрэча з беларускім паэтам Уладзімірам Мазго адбылася ў сярэднім школе № 101 г. Мінска. Мерапрыемства арганізавалі настаўнікі беларускай мовы і літаратуры Валерый Ткацэвіч і Алена Улашчанка. Падтрымала ініцыятыву і адміністрацыя навучальнай установы.

Сустрэча прайшла ў добразычлівай абстаноўцы. Не абшлось і без гумару, што характэрна для такіх гутарак. Вучні задавалі шмат пытанняў, асабліва пра песенную лірыку, і на ўсе атрымалі разгорнутыя адказы. Напрыканцы Уладзімір Мінавіч паабяцаў яшчэ раз завітаць у школу.

Павел КУЗЬМІЧ

радзіннае

На спатканне з землякамі

У астравецкай бібліятэцы прайшла сустрэча з паэтам, членам Саюза пісьменнікаў Беларусі Станіславам Валодзькам. Ён практычна ўсё свядомае жыццё пражыў у Латвіі, у Даўгаўпілсе, — але не забыў, ні як «падвялі аер на памытай падлозе пахне», ні як «марозам злым клямка пальцы пячэ балочка». Больш за тое: з уласцівым яму талентам прапагандуе за мяжой беларускае слова, сваю радзіму. Ён неаднаразова прызнаваўся ў сваіх вершах і выступленнях, што чэрпае творчыя сілы, энергію жыцця ў роднай старонцы. І менавіта на Астравеччыну, у Падольцы, дзе прайшло дзяцінства паэта, з усім дарог імкнецца яго душа.

Неаднаразова ў Астраўцы і ў роднай вёсцы паэта ладзіліся творчыя сустрэчы з земляком. Праўда, апошнім часам з-за пандэміі кавіду статусны часцей былі віртуальнымі. Але, як толькі эпідэмічная сітуацыя стала больш спакойнай, ды яшчэ Беларусь адкрыла бязвізавы ўезд для жыхароў суседніх дзяржаў, Станіслаў Валодзька зноў прыехаў на радзіму. Вядома ж,

цэнтральная раённая і Падольская сельская бібліятэкі не прамінулі магчымасці наладзіць сустрэчы са знакамітым земляком.

Гэтым разам Валодзькі прыехалі ўсім сямействам: разам са Станіславам у Астравец завіталі яго жонка Вольга, дарослыя сыны Алег і Антон, нявестка Алена, унукі Ксюша і Алёша. Высветлілася, што большасць

членаў сям'і не толькі добра ведаюць вершы мужа, бацькі і дзеда, але і вельмі аргументна іх чытаюць.

І землякі, як аказалася, любяць творы Станіслава Валодзькі. Ды і як не быць таму: «Астравецкая праўда» з моманту першай публікацыі яго паэтычнай «Пробы пяра» ў 1974 года і да гэтага часу рэгулярна змяшчае вершы земляка ў выпусках «Літаратурнай старонкі». Вераніка і Мацвей Сакалоўскія прачыталі некаторыя з іх.

Многія вершы Станіслава Віктаравіча пакладзены на музыку і сталі прыгожымі песнямі. Шэраг іх выканаў саўтар паэта, астравецкі кампазітар Аляксандар Якіменка, многія гучалі ў запісе.

Ніна РЫБІК

З любоўю да роднага краю

У рамках раённага месячніка крызнаўства «Мой край дарагі, старонка мая» ў Давыд-Гарадоцкай гарадской бібліятэцы для ўдзельнікаў аматарскага аб'яднання «Спадчына» прайшла паэтычная вечарына Ларысы Вырко.

У кожным вершы паэтэсы адчуваецца трапяткая любоў да роднага краю, замілаванне яго прыродай і людзьмі. Шмат вершаў прысвечана Палессю і Століншчыне. Цікава і цёпла расказвала Ларыса Фёдаруна пра ўспаміны свайго бацькі аб сустрэчы з Аркадзем Куляшовым, пра свае школьныя гады, бацькоў, землякоў і родную вёску.

Гучалі лірычныя вершы ў выкананні не толькі аўтара, але і ўдзельнікаў сустрэчы. Для прысутных творы госці чыталі Ніна Марчук і Ларыса Кулага. Шчырыя словы паэтычных радкоў нарадзілі самыя найлепшыя пачуцці ў душах слухачоў і далі магчымасць пераўтварыць звычайную вечарыну ў сустрэчу сабраў паэзіі.

Фота дасяна аўтарам.

Ларыса Вырко пакінула памятны подпіс у «Кнізе аўтографу», а таксама падарыла свой зборнік вершаў «Там, дзе зоры глядзяцца ў Гарынь».

Таццяна СТАХЕЙКА

прэзентацыі

Здабыткі і дасягненні

У сталічнай Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы адбыўся творчы вечар-прэзентацыя кнігі члена СПБ Уладзіміра Дражына «Мая вялікая малая Радзіма». Пасля ансамбля салістаў Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра Беларусі выступілі старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў. Ён высока ацаніў творчыя здабыткі галоўнага героя вечарыны. Вядучым вечара-прэзентацыі стаў вядомы паэт, перакладчык Анатоль Аўруцін.

Кніга, што прэзентавалася гэтым вечарам, выйшла ў выдавецтве «Чатыры чвэрці» ў серыі «Асоба і час». У ёй расказваецца пра жыццё і дзейнасць У. Дражына, вядомага дзяржаўнага дзеяча, які ўнёс адметны ўклад у росквіт нашай краіны, узвышэнне яе аўтарытэту далёка за межамі. У кнізе змешчаны артыкулы як самога Уладзіміра Несперавіча, так і яго калег па працы. Вядучы вечара-прэзентацыі А. Аўруцін выступіў рэдактарам кнігі і аўтарам аднаго з яе артыкулаў.

Яркімі, шчырымі, цёплымі былі выступленні вядомых дзяржаўных дзеячаў Аляксандра Радзькова, Вольгі Даргелі, Уладзіміра Грыдзюшкі, Леаніда Варанецкага, Ірыны Зубко, а таксама працадзельца Мікалая Коржыча, паэтэсы Валяціны Паліканінай, супрацоўніцы выдавецтва «Чатыры чвэрці» Жанні Клімянок. Іх прамовы чаргаваліся з музычнымі нумарамі салістаў ансамбля. Цікавымі, змястоўнымі былі ўспаміны У. Дражына аб працы на самых розных пасадах, незабытых справах, сустрэчах, важных дасягненнях.

Павел КУЗЬМІЧ

стасункі

Белае на чорным

Так называецца анталогія беларускіх афарызмаў на сербскай мове. Кніга выйшла з друку нядаўна ў Сербіі. Усё ў зборнік уключаны афарызмы 60 аўтараў. Сярод іх — класікі беларускай літаратуры Якуб Колас, Янка Купала, Максім Багдановіч, Кандрат Крапіва, сучасныя майстры кароткай фразы Уладзімір Ліпскі, Георгій Марчук, Анатоль Андрэеў, Анатоль Гармаза, Анатоль Мацвіенка, Таццяна Дзямідовіч, Міхась Мірановіч і многія іншыя. Адметна, што змешчаны творы літаратараў з усіх абласцей Беларусі.

Аб падрыхтоўцы такога выдання ў свой час парупілася былы галоўны рэдактар часопіса «Вожык» вядомага пісьменніка Юлія Зарэцкая. Як адзначае складальнік гэтай унікальнай анталогіі сербскі пісьменнік Аляксандр Чотгрыч, творы, змешчаныя ў зборніку, вельмі спадабаліся сербскім чытачам, якія ўжо азнаёміліся са зместам кнігі.

Міхась СЛІВА

конкурсы

Ступіць на «Бераг мары»...

Завяршыўся міжнародны дзіцяча-юнацкі літаратурны конкурс «Бераг мары-2022», мэтай якога — абудзіць цікавасць дзяцей да творчасці, далучыць да духоўных каштоўнасцяў, дапамагчы знайсці сябе, прывесці любоў да малой радзімы.

Вось ужо трэці сезон актыўны ўдзел у рабоце журы прымаюць пісьменнікі Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ. Конкурс праходзіць па некалькіх намінацыях ва ўзроставай катэгорыі ад 7 да 25 гадоў, і ўсе працы звычайна падаюцца пад нумарамі, каб ацэнка была як мага больш аб'ектыўнай. Арганізатар

конкурсу, член праўлення Ленінградскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі, Кацярына Кірылава адзначыла, што з кожным годам у творчым спаборніцтве ўсё больш актыўна прымае ўдзел моладзь з Беларусі. Сёлета сярод пераможцаў — 6 юных празаікаў і 11 паэтаў. Рэкардсмены па ўзнагародах — школьнікі з Бярозы Брэсцкай вобласці і аграгарадка Новага Гараны Віцебскай вобласці.

У намінацыі «Чароўная гісторыя» 13-гадовы Арцём Сіцько з Прудна і 16-гадовая Паліна Серада з Бярозы атрымалі дыпламы лаўрэатаў III ступені. Таксама лаўрэатамі III ступені ў намінацыі «Прафесія» сталі

13-гадовы Дзяніс Афанасенка са Шклова і 15-гадовая Ганна Хвядчэна з Брэста. А па тэме «Родныя вытокі» сярод найлепшых — работы 13-гадовай Дар'і Шульжык і 14-гадовай Арыны Зіновіч з аграгарадка Чарнаўчыцы Брэсцкага раёна.

У кожнай з 4 паэтычных тэм прызава месцы занялі беларускія школьнікі і студэнты. Самы высокі вынік у намінацыі «Бліжэй да неба» — дыплом I ступені — у 10-гадовай Эвяліны Дубавіцкай з аграгарадка Новага Гараны Віцебскай вобласці.

Віншваем пераможцаў з поспехам і жадаем новых творчых дасягненняў!

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

«ЛіМ»-люстэрка

Урачыстая цырымонія адкрыцця фотавыстаўкі «Беларусь у Спісе сусветнай спадчыны ЮНЕСКА» прайшла ў Нацыянальнай бібліятэцы В'етнама. Як піша БелТА, экспазіцыя працуе ў рамках святкавання 30-годдзя ўстаўлення дыпламатычных адносін паміж Беларуссю і В'етнамам. Увазе публікі было прадстаўлена больш за 15 аб'ектаў, якія знаходзяцца на тэрыторыі нашай краіны і ўключаны ў адмысловы спіс ЮНЕСКА. Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў В'етнаме Уладзімір Баравікоў прыцягнуў увагу да культурных і прыродных каштоўнасцей, адзначыў іх духоўную значнасць у яднанні беларускай нацыі. Дыпламат расказаў аб планах дзяржаўнай падтрымкі па захаванні аб'ектаў сусветнай спадчыны ЮНЕСКА ў Беларусі. Для перадачы ў фонд Нацыянальнай бібліятэкі В'етнама Уладзімір Баравікоў уручыў кіраўніцтву ўстановы кнігу «Мінск. Праспект Незалежнасці».

Беларуская і Чалябінская дзяржаўныя філармоніі падпісалі пагадненне аб супрацоўніцтве, павадамаля БелТА са спасылкай на Telegram-канал Міністэрства культуры. Падпісанне адбылося падчас рабочага візіту дэлегацыі Чалябінскай вобласці на чале з губернатарам Аляксеем Тэкслерам у Беларусь. Міністр культуры Чалябінскай вобласці Аляксей Бяшхін і дырэктар Чалябінскай дзяржаўнай філармоніі Аляксей Пяльымскі сустрэліся з генеральным дырэктарам Беларускай дзяржаўнай філармоніі Аляксандрам Нікітам і дырэктарамі творчых калектываў. Госці азнаёміліся з перспектыўнымі напрамкамі двухбаковага ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва і намерзілі далейшыя шляхі іх рэалізацыі.

Мінскі міжнародны Калядны оперны форум Будзе праходзіць у Вялікім тэатры Беларусі з 13 да 18 снежня. «Форум пройдзе ўжо 12-ы раз. На сцэне — адны з самых яркіх і відовішчых пастановак як беларускага Вялікага, так і іншых тэатраў, у галоўных партыях — найлепшыя оперныя выканаўцы», — павадамаляюць ва ўстанове. Адкрые форум опера Пятра Чайкоўскага «Яўгеній Анегін» у пастаноўцы Маскоўскага музычнага тэатра «Гелікон-опера». Мінчане і госці сталіцы ўпершыню ўбачаць спектакль народнага артыста Расіі Дзмітрыя Бертмана, аднаўленне эталоннага спектакля Канстанціна Станіслаўскага 1922 года. На сцэне Вялікага тэатра Беларусі — маладыя зоркі і майстры сцэны «Гелікон-оперы» — лаўрэаты міжнародных конкурсаў Лізавета Кулагіна, Максім Перабейнос, Валяціна Гофер, Ігар Марозаў, Іна Звянзяцкая, Аляксей Дзедэаў, заслужаныя артысты Расіі Ларыса Касцюк, Міхаіл Гужоў, Дзмітрый Панамароў і іншыя. За пультам сімфанічнага аркестра тэатра «Гелікон-опера» — галоўны дырыжор Валерыі Кір'янаў.

Новая пастаянная экспазіцыя «Імперская зала: шматнародная Расія» адкрылася ў Музеі антрапалогіі і этнаграфіі імя Пятра Вялікага (Кунсткамера) Расійскай акадэміі навук. Азін з раздзелаў прысвечаны «параду народаў» XVIII стагоддзя, у іншым прадстаўлены падарункі расійскім імператарам, перададзеныя музею ў розныя часы, гаворыцца ў матэрыяле «ИТАР-ТАСС». Сярод экспанатаў — дыван «Цару-вызваліцелю», перададзены Аляксандру II ад балгарскага народа, а таксама мячы ў залатоў аправе, паднесеныя каралём Сіяма Рама V цэсарвічу Мікалаю Аляксандравічу, будучаму імператару Мікалаю II, падчас яго вандравання на Усход.

Мемарыяльная таблічка, прысвечаная рускаму ў Сарэнта. Мерапрыемства было прымеркавана да 140-годдзя знаходжання аўтара «Бацькоў і дзяцей» у гэтым горадзе. Па італьянскіх крыніцах, Іван Тургенеў у той перыяд напісаў сваю аднаактоўную п'есу «Вечар у Сарэнта». Яна так і не была выдана пры яго жыцці, і дакладных сведчанняў даты яе напісання няма. Ініцыятыва стварэння мемарыяльнай таблічкі, падтрыманая Рускім домам і Пасольствам Расіі ў Італіі, належыць гістарычнаму Інстытуту культуры горада імя паэта Тарквата Таса.

Названы знакамітасці, якія працягваюць шмат зарабляць і пасля смерці. Такі рэйтынг апублікаваў Forbes. Усё ў спісе прадстаўлена на 13 зорак, сярод якіх — музыканты, пісьменнікі і спартсмен. Самай высокааплатнай памерлай знакамітасцю ў 2022 годзе стаў Джон Толкін (500 мільянаў долараў). На другім месцы — легенда баскетбола Кобі Браянт, на трэцім — Дэвід Боўі, на чацвёртым — Элвіс Прэслі, на пятым — Дэймус Брайн. Шостым стаў Майкл Джэксан, сёмым — паэт Леанард Коэн, восьмым — дзіцячы пісьменнік Доктар Сюз, дзятвям — барабаншчык Дэфэ Паркера, дзятвям — стваральнік коміксаў Чарльз Манро Шульц. На 11-м радку — мексіканскі кампазітар і спявак Хуан Габрыель, на 12-м месцы — Джон Ленан, на 13-м — Джордж Харрысан.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Мінулае, якое ўплывае на сучаснасць

Прэс-прэзентацыя «Літаратура і гістарычная памяць народа», якая нядаўна адбылася ў Нацыянальным прэс-цэнтры Рэспублікі Беларусь, сабрала прадстаўнікоў Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Мерапрыемства мела на мэце азнаёміць шырокую аўдыторыю з апошнімі выданнямі, прымеркаванымі да Года гістарычнай памяці, і праз гэта — пашырэнне вынікаў дзейнасці інстытута.

Дырэктар Інстытута літаратуразнаўства, доктар філалагічных навук, прафесар Іван Саверчанка зазначыў, што літаратура — найважнейшы інструмент захавання гістарычнай памяці кожнага народа. Навуковец падкрэсліў арыентаванасць дзейнасці навуковай установы на шырокую чытацкую аўдыторыю, разнастайнасць навуковых, навукова-папулярных, мастацкіх і вучэбных выданняў, прысвечаных айчынным гісторыі і беларускай літаратуры, як старажытнай, так і сучаснай.

Асаблівую ўвагу даследчык звярнуў на кнігу эса «Стражи Отчизны: князья и магнаты белорусской земли», якая пабачыла свет сёлета, а асновы яе пачалі закладвацца яшчэ трыццаць гадоў таму. Галоўнымі героямі яе сталі кіраўнікі ВКЛ — Вітаўт і Казімір Ягайлавіч, Аляксандр Добры і Жыгімонт I Стары, а таксама ўплывовыя магнаты і дзяржаўныя дзеячы Астафей Валовіч і Леў Сапега. Выданне складаецца з хронік і эса, рэпрэзентуе перыяд XV — першую палову XVII стст. як важны час у станаўленні беларускай дзяржаўнасці і дзяржаўных інстытутаў, калі фарміравалася прававая сістэма, прымаліся законы і кодэкс і многае іншае.

Іван Саверчанка прадставіў і новае літаратурна-мастацкае выданне «Рыцары Белай Русі», прысвечанае гісторыі IX—XIV стст., якая адлюстроўвае этнагенез беларусаў у мастацкай форме. У кнізе ідзе гаворка пра Палацкае княства, пра пачатак Вялікага Княства Літоўскага, пра такіх асоб, як Рагвалод і Рагнеда, Усяслаў Чарадзеі, князі Міндоўг і Трайдзень. Падкрэсліваецца іх роля ў фарміраванні дзяржавы і культуры. Важным этапам у працы І. Саверчанкі стала падрыхтоўка збору твораў даўняга прыгожага пісьменства ў перакладзе на сучасную беларускую мову «Шэдэўры пісьменства і літаратуры Беларусі X — XVII стагоддзяў», які ўключае летапісныя аповесці, навелы, хронікі, дзёнікі, палемічныя трактаты, сатырычныя і гумарыстычныя творы.

На прэзентацыі была прадстаўлена і ўжо знакамітая кніга «Магія слова». Паводле Івана Саверчанкі,

яна стваралася для папаўнення беларускіх бібліятэк з мэтай пашырэння ведаў пра мінуўшчыну нашай краіны і яе слынных дзеячаў сярод выкладчыкаў, настаўнікаў, студэнтаў і школьнікаў. Тут прадстаўлены творчыя партрэты майстроў слова Беларусі XII — XVII стст., раскрываюцца іх мастацкія стратэгіі, творчы метад і ідэйныя пошукі часоў Готыкі, Рэнесансу і Барока.

На завяршэнне Іван Саверчанка зрабіў выснову: «Письменники, литература заусёды служылі міжнароднаму

духоўнага свету, затое блізка па грэмдскіх і эстэтычных ідэалах. Глыбіні скарбніцы іх літаратурнай спадчыны тояць у сабе яшчэ шмат неадкрытага, не спаўна асэнсаванага, і, безумоўна, цікавага і каштоўнага».

Вучоны сакратар Інстытута літаратуразнаўства прадэманстравала зборнік навуковых прац «Беларуская літаратура і літаратуразнаўства» — калектыўнае выданне, у якім асэнсаваны дасягненні і перспектывы айчыннага пісьменства. Варта адзначыць, што ў кнігу таксама ўвайшлі матэрыялы першых «Кісялёўскіх чытанняў», якія праводзіцца ў гонар выбітнага вучонага Генадзя Васільевіча Кісялёва і прысвечаны літаратуры XIX стагоддзя.

Гэтаму ж перыяду прысвечана і кніга даследчыцы Наталлі Бахановіч «Абліччы Іншага ў шматмоўнай літаратуры XIX стагоддзя», якая нядаўна выйшла з друку. На матэрыяле беларускай літаратуры пазамінулага стагоддзя аўтар даследавання дэманструе ўяўлены тагачасных беларусаў пра іншыя народы, краіны і канфесіі. Наталля Бахановіч звярнулася да «навуцы пра Іншага» — імагалогіі. Пад увагу трапілі як блізкія этнасы (палякі, украінцы, рускія), так і аддаленыя (яўрэі, французы, немцы і г. д.). Праз стаўленне да Іншага або Чужога можна прасачыць рух беларусаў да ідэнтыфікацыі сабе як супольнасці і «імяненне нацыянальна «адбыццём» ў гісторыі».

Напрыканцы прэс-прэзентацыі прысутныя і анлайн-гледачы змаглі задаць выступоўцам пытанні. У прыватнасці, Івана Саверчанку напрасілі распавесці аб тэматычнай скіраванасці беларускай літаратуры перыяду апошніх дзесяцігоддзяў і даследаваннях, прысвечаных ёй. Дырэктар інстытута звярнуў увагу на дынамізм літаратурнага працэсу і на тое, што пад увагу навукоўцаў трапляюць найлепшыя прадстаўнікі пісьменства, адпаведна, выходзяць і навуковыя працы. Таксама закранулі пытанне аб рабоце ў рэчышчы дзейнасці Саюзаў дзяржавы. У гэтым дачыненні Іван Саверчанка паведаміў аб апошніх праектах, у прыватнасці, аб маладзёжным літаратурным конкурсе «Мост Дружбы» і кніжных выданнях.

Навуковец адзначыў высокі попыт на гістарычны літаратуру ў Год гістарычнай памяці, падкрэсліўшы надзвычайна моцны ўплыў менавіта мастацкіх твораў на тэму мінуўшчыны.

Марына ВАРАБЕЙ,
малодшы навуковы супрацоўнік сектара гісторыі беларускай літаратуры Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі
Фота аўтара

дзялогу, згодзе, паразуменню, на гэта накіравана наша дзейнасць — творчая і навуковая».

Вучоны сакратар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы, кандыдат філалагічных навук Людміла Іконнікава распавяла пра навуковую дзейнасць установы, у тым ліку пра мерапрыемствы, якія аб'ядноўваюць навукоўцаў не толькі ўсёй Беларусі, але і акадэмічнай супольнасці суседніх краін.

Мерапрыемства збірае даследчыкаў спадчыны выбітных мыслароў, пісьменнікаў і грамадскіх дзеячаў з мэтай адкрыць новыя старонкі ў іх творчых біяграфіях і сістэматызаваць наяўныя здабыткі.

Людміла Іконнікава адзначыла: «Кожная новая эпоха бачыць спадчыну класікаў па-новаму, вывучае ў ёй неведомыя яшчэ грані таленту мастакоў слова, даходзіць да нязведаных глыбін у спазнанні і разуменні імі складанасці свету, адкрывае свайго Купалу і свайго Коласа. І хоць добра вядома, што Купала і Колас вельмі розныя па творчай манеры, стылі, асаблівасцях

Сумеснымі намаганямі

Да 50-годдзя супрацоўніцтва бібліятэк Гомельскай і Бранскай абласцей быў прымеркаваны міжнародны форум бібліятэкараў «Нас аб'ядноўвае кніга». Удзельнікамі юбілейнага мерапрыемства сталі дырэктары, вядучыя спецыялісты публічных бібліятэк, устаноў культуры, прадстаўнікі грамадскіх аб'яднанняў дзвюх прыгранічных абласцей.

На форуме былі прадстаўлены найлепшыя праекты, рэалізаваныя ў рамках прафесійнага супрацоўніцтва. Так, сваімі напрацоўкамі падзяліліся загадчыца сектара маніторынгу і каардынацыі дзейнасці бібліятэк навукова-даследчага аддзела бібліятэказнаўства Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Анастасія Маслоўская («Вынікі і перспектывы супрацоўніцтва Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і бібліятэк Расійскай Федэрацыі»), дырэктар Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна Таццяна Заб'яка («Бібліятэкі вобласці ў сістэмным краязнаўстве»), намеснік дырэктара па навуковай і метадычнай рабоце Бранскай абласной навуковай універсальнай бібліятэкі імя Ф. І. Цюточава («Прафесійнае ўзаемадзеянне Гомельскай і Бранскай абласных бібліятэк»).

Старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч у пленарнай частцы форуму выступіў з дакладам пра літаратуру і інтэграцыю, традыцыі і навацы міжнародных літаратурных сувязей пісьменнікаў Гомельшчыны і Браншчыны.

Намеснік дырэктара па навуковай рабоце Галіна Нячаева і галоўны захавальнік фонду Веткаўскага музея стараверства і беларускіх традыцый імя Ф. Шклерава Святлана Лявонцьева распавялі пра стараверскія кніжныя помнікі і падзяліліся вынікамі супрацоўніцтва з бібліятэкамі Расіі, а дырэктары Клімаўскай (Браншчына), Чачэрскай і Добрушскай цэнтральных раённых бібліятэк Таццяна Палацяева, Людміла Хрысціна, Алена Паршакова ўразілі сваімі напрацоўкамі і вопытам сумеснай работы.

Бадай што самым важным сувязным звязном супрацоўніцтва, як адзначалі ўдзельнікі форуму, з'яўляецца садружнасць беларускіх і рускіх пісьменнікаў і бібліятэкараў. Невыпадка ў час выступленняў адбыліся невялікія прэзентацыі новых выданняў, якія, як падкрэсліла дырэктар Бранскай абласной бібліятэкі Святлана Дзядзіла, не пакідаюць нікога абыхаваць. Гэта, напрыклад, патрыятычныя паэтычныя зборнікі, выдадзеныя нядаўна Саюзам пісьменнікаў Расіі. Выданы перадалі Гомельскай абласной універсальнай бібліятэцы. Цікавыя кніжныя падарункі для беларускага кутка Бранскай абласной навуковай бібліятэкі імя Ф. І. Цюточава падрыхтавалі, зразумела, і гомельскія калегі. Не застаўся ўбакі і начальнік Галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі аблвыканкама Дзмітрый Язерскі, які падарыў гасцям малаўнічы фотаальбом «Гомельшчына культурная».

Фота з сайта spby

У сваю чаргу Уладзімір Гаўрыловіч прэзентаваў калегам адразу некалькі значных выданняў, якія сведчаць аб глыбіні творчага супрацоўніцтва пісьменнікаў Беларусі і Расіі, што цалкам падтрымліваецца бібліятэчнай сістэмай дзвюх краін.

На працягу апошняга дзесяцігоддзя вершы і проза пісьменнікаў Гомельшчыны былі апублікаваны ў альманаху «Літаратурны Бранск», у часопісе «Краснадар літаратурны». Творы аўтараў як з памежжа, так і з рэгіёнаў Расіі шырока прадстаўлены ў альманахах «Літаратурная Гомельшчына», у міжнародных альманахах «Літара».

У гэты ж перыяд супрацоўніцтва з бранскімі, растоўскімі і краснадарскімі пісьменнікамі (а абсалютная большасць мерапрыемстваў з іх удзелам праводзіцца пры падтрымцы бібліятэк) у рамках Міжнароднага фестывалю-конкурсу «Берагі дружбы» выйшла з друку больш за 70 зборнікаў перакладаў сучаснай і класічнай паэзіі. Прымеркаваны да 10-годдзя беларуска-рускага супрацоўніцтва, выдадзены два тамы анталогіі сучаснай светнай паэзіі на рускай і беларускай мовах «Зямля — наш агульны дом». Унікальныя выданні папоўнілі найперш фонды Бранскай і Гомельскай абласной бібліятэк.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

Сёння 120 гадоў з дня нараджэння таленавітага паэта і празаіка, цікавага і адметнага драматурга і перакладчыка Міхаса Машары. Нарадзіўся ён на хутары Падсосна былога Дзісенскага павета, цяпер Шаркаўшчынскі раён Віцебскай вобласці, у сям’і беззямельнага селяніна. Дзіцячыя гады прайшлі ў вёсцы Таболы. Закончыўшы ў 1914 годзе Шкуціцкую народную школу, вучыўся ў Глыбоцкай вышэйшай пачатковай школе (адзінай працоўнай навучальнай установе другой ступені). Працаваў пісарчуком у канцэлярыі Ігуменскай воласці, справаводам зямельнага аддзела Германавіцкага валыканкама, служыў сувязістам 18-й Паўночнай стралковай дывізіі падчас вядомага наступлення Чырвонай Арміі ў 1920 годзе на Варшаву.

«Праз навальніцы...»

У 1920-я гады прымаў актыўны ўдзел у разгортванні народна-патрыятычнага руху ў Заходняй Беларусі: арганізоўваў на месцах гурткі Беларускай сялянска-работніцкай грамады, працаваў у Вільні інструктарам яе Цэнтральнага камітэта, рэдактарам газеты «Наша воля». Пасля чарговага апублікавання сацыяльна вострых, забароненых да друку матэрыялаў і канфіскацыі выдання польскай дэфензівалі быў арыштаваны і пасаджаны ў цэнтральную віленскую турму «Лукішкі». У 1928 годзе выйшаў яго першы зборнік «Малюнкi» з 14 вершаў, напісаных у турэмных лёхах. Аднак кніжка прасякнута мажорнымі матывамі і інтанацыямі, жыццесцвярдзальнай энергетыкай. Думкі лірычнага героя сабраныя, пачуцці вынашаныя, а ў цэлым унутраны свет адмобілізаваны, напоўнены актуальнымі духоўна-сацыяльнымі ідэямі і мэтаімякненнямі:

*Я сын галоты і цямыры,
Паўстаў я з поту і крыві.
Я шэрай, ціхай вёсцы сын,
Уладар палёў, лугоў, далін.
Мае дзяды — згіналі каркі,
Цяпелі здзел і ласку палкі.
Хачу ўзвесці на ілах другі —
Я сын галоты і цямыры.
(«Я сын галоты і цямыры...»)*

Выйшаўшы з астрога, Міхась Машара астался ў Таболах, працаваў падзёншчыкам, батраком, рознарабочым, як пазней адзначыць у аўтабіяграфіі, «быў лесарубам, кожную вясну працаваў на руках і ганяў пльгты, капаў канаваы, трапаў лён кушчам, махаў ад усходу да захаду сонца касой на панскіх і кулацкіх сенажадах і палетках, пільнаваў кулацкі сад і рамантаваў дарогі. І пісаў вершы, паэмы, п’есы». Абзначана і заяўлена ў першым, вучнёўскім, зборніку знайшло працяг і далейшыя развіцці ў кнігах «На сонечны бераг!» (1934), «Напрадвесні» (1935) і ў канфіскаванай польскай цэнзурай «3-пад стрэх саламяных» (1937).

Трэба пагадзіцца з Арсеном Лісам, які абгрунтавана называе яго самым «прадуктыўным паэтам у заходнебеларускай літаратуры першай паловы 30-х гадоў». У перадавае дзесяцігоддзе ён — адзін з самых вядомых пісьменнікаў у грамадска-культурным і мастацка-творчым асяроддзі Вільні і адзін з самых папулярных сярод масавага чытача. Яго творы карысталіся вялікім попытам падчас правядзення сходаў і літаратурных вечарын, па іх ладзіліся культурна-асветныя імпрэзы, ставіліся спектаклі. Яго ідэйна-мастацкія пошукі з’яўляліся прадметам выступленняў у беларускім савецкім, а таксама польскім, украінскім, чэшскім друку.

Несумненна, вядомасць і папулярнасць паэту прынёслі заагаванасць у праблемы народнага жыцця, выяўленне актуальных духоўна-грамадскіх супярэчнасцей, поўнае нязгоды і прагнёту слова ў абарону сацыяльных і нацыянальных правоў заходніх беларусаў. Вынашаны і пачаты патрыятызм і абвостраны грамадзянскі пафас палягаюць у аснове яго твораў 1930-х гадоў, цэментуюць яе зместавыя і фармальныя, мастацка-выяўленчыя, асаблівасці. Яны вярэдзілі душу праўдзівымі, насычанымі

карцінамі і малюнкамі вясковай рэчаіснасці, гаротнага жыцця і працы селяніна-земляроба:

*На палку, ў кутку, ля печы
Матка хворая ляжыць.
Ля яе, пакрыта нечым,
Дзіцянё ў калысцы спіць.*

*Ля палка стаіць другое
У дзюравым катане...
Сыра ў хаце... Пахне гноем,
Грыбам плесні на сцяне.
(«У хаце»)*

Лірычны герой Міхаса Машары — чалавек шчыры, сумленны, доверлівы, натура маладая, дзейсная, апантаная пошукам праўды і ісціны, рашонны няпростых ідэйна-светапоглядных і мастацка-эстэтычных праблем. Гэта энтузіяст асветнай працы, свядомы і актыўны ўдзельнік грамадска-патрыятычнага руху, асоба, якая жыве шырокім спектрам духоўна-сацыяльных працэсаў. Разам з тым, у творах першай паловы 1930-х гадоў яму не стае цэльнасці характару, выразнага ўсведамлення грамадска-эстэтычнага ідэалу, акрэсленага адчування гуманістычнай мэты. Відавочна, што ён не з’яўляецца носьбітам сацыялістычнай ідэі, не падключаны да камуністычнага падполля, хоць і сімпатызуе незалежніцкаму нацыянальнаму руху, не крочыць у авангардзе сцвярджэння яго духоўна-метадалагічных прынцыпаў і каштоўнасцей.

Ёсць звесткі, што пасля дзейнасці ў шэрагах грамады спачатку выяўляў паланэфільскую арыентацыю, зблізіўся з прадстаўнікамі Беларускай хрысціянскай дэмакратыі. Відач, адсюль і асаблівасці ўнутранай супярэчлівасці, пэўны налёт стыхійнасці эмоцыянальна-пачуццёвага настрою і пафасу, эстэтычная няроўнасць творчасці паэта, за што яго крытыкавалі Аляксей Салагуб, Максім Танк, некаторыя іншыя прадстаўнікі радыкальна-рэвалюцыйнай ідэйна-мастацкай арыентацыі.

З цягам часу яго светапогляд узбагацаецца, паглыбляюцца ідэйна-метадалагічныя прынцыпы пазнання рэчаіснасці. Узмацненне рэалістычных асноў творчасці выявілася і ў пашырэнні яе праблемна-тэматычнага зместу, а таксама жанрава-стылістычных асаблівасцей. Вершы, у аснове якіх палягаюць падкрэсленая канкрэтнасць прадметна-рэчывага мыслення аўтара, дэталізавыя выяўлення рэалістычна-бытавых карцін і замалёвак («Вясковая хатка», «Кірмаш», «Асенні вечар» і інш.), суседнічаюць з парывіста-ўзніслымі, заклікальнымі, поўнымі грамадзянска-патрыятычнага пафасу («Званар», «Беларусь Маладая», «У разгоне» і інш.). Творы з пэўнымі фальклорнымі традыцыямі і асаблівасцямі, у прыватнасці, пабудаваныя на выкарыстанні жанравых элементаў народнай песні і прыпеўкі («Адспявалі, адулялі...», «Ручнікі» і інш.), змяняюцца іранічна-сатырычнымі, выкрывальніцкага характару, у якіх добра раскрыўся яго палемічны дар («Кідаюць часам мне ў вочы...», «О так, вы правы, правы!» і інш.).

Шэраг твораў 1930-х гадоў выяўляюць элегічныя матывы, характэрныя адзнакі

медытатывага мыслення. Напрыклад, у вершы «Едзе шпарка там хтось па дарозе...» паэт імкнецца асэнсаваць праблему судносін вечнага і часовага, далёкасяжнага і хуткацечнага. А ў вершы «Гадую песні без адрыў...» задумаецца над тэмай паэта і паэзіі, намагнецца спазнаць асновы духоўна-мастацкага акта, тэхналогію нараджэння твора. У гэты час у творчасці Міхаса Машары зараджаецца новы для яе струмень — гарадская тэматыка, асэнсаванне асаблівасцей жыцця беларускага места.

і характарызаваўся натуральнасцю перажыванняў лірычнага героя, напружаным эмоцыянальна-пачуццёвым пафасам, светлай настраёнасцю.

Праўда, на многіх верхах паэта адчуваецца налёг лістэрацыйнасці і дэкаларатывнасці, характэрнай рытарычнай зададзенасці. Ім не стае звычайна мастацкага аналізу, індывідуальна-аўтарскага асэнсавання складаных і супярэчлівых працэсаў рэчаіснасці. Але тады гэтым грашылі многія беларускія і не толькі беларускія аўтары.

Міхась Машара.

Паэт звяртаецца таксама да лірычна-інтымнай тэмы (нізка вершаў «Ей»).

У 1930-я гады ён выдаў паэмы «Вяселле» (1934), «Смерць Кастуся Каліноўскага» (1934) і «Мамчына горка» (1936), а таксама «драматычны абразок у двух адслонах» «Вось тут і зразумей...» (1933), «сцэны з сялянскага жыцця» «Чорт з падпечча» (1936) і «драму ў трох актах з жыцця вясковай моладзі» «Лёгкі хлеб» (1936). У гэтых творах асэнсаванне грамадскіх і сацыяльна-бытавых праблем і супярэчнасцей спалучаецца са зваротам да нацыянальна-гістарычнага і фальклорнага матэрыялу. Напрыклад, паэма «Вяселле» цалкам прысвечана апісанню вясельнага абраду на вёсцы, які паўстае ў рамантычна-ідэалізаваным асветленні. Яна ў характэрнай паслядоўнасці выяўляе сустрэчу святоў жаніха, прыбыранне дружкамі нявесты і яе выкуп, насычаную застольную бяседу («Тут і жарты, і прамовы, // Па-мужыцку, як вядома, — // Бесталкова, ды вясёла»), спевы, танцы, пераезд вяселля да маладога і г. д.

Пасля аб’яднання Беларусі Міхась Машара пэўны час загадваў аддзелам народнай асветы Шаркаўшчынскага раёна. Удзельнічаў у рабоце Народнага сходу ў Беластоку, а таксама сесіі Вярхоўнага Савета СССР, дзе прымалася рашэнне аб уключэнні Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны ў склад Савецкага Саюза. У Вялікую Айчынную вайну служыў у фантанавым і партызанскім друку — у газетах «Вязьда», «Савецкая Беларусь», «Партызанскае слова», на радыё, пісаў артыкулы, нарысы, фельетоны. Пасля вайны працаваў у часопісе «Польмя», «Настаўніцкай газеце», «Калгаснай праўдзе». Выдаў зборнікі «Беларусі» (1944), «Праз навальніцы» (1948), «Урачыстасць» (1952) і інш., якія засведчылі паглыбленне яго ідэйна-мастацкага мыслення, рост майстэрства. Творчасць узбагацілася ў плане праблемна-тэматычнага зместу вершаў і паэм, а таксама мастацка-стылявой палітры. Яна была скіравана на раскрыццё актуальных праблем жыцця грамадства, велічы і характэрна духоўна-маральнага свету сучасніка

У розныя гады выйшлі кнігі выбранага Міхаса Машары «Выбраная лірыка» (1945), «Выбраныя творы» (1958), «Ад родных аселі» (1959), «Мая азёрная краіна» (1962). Многія яго вершы паклалі на музыку Аляксей Туранкоў, Юрый Семіянка, Дзмітрый Лукас, Мікалай Аладаў і іншыя кампазітары.

У 1960—1970-я гады Міхась Антонавіч звяртаецца да жанру прозы. Яго яму належаць раманы-хронікі «Крэсы змагуюцца» (1966), «Сонца за кратамі» (1968) і «Лукішкі» (1970), якія склалі трылогію. Выйшлі таксама раманы «Шоў дваццаты год» (1973), «І прыйдзе час...» (1975), кніга ўспамінаў «Старонкі летапісу» (1975).

Трылогія носіць аўтабіяграфічны характар і ахоплівае падзеі 1920-х гадоў. Яна пра тое, што ён добра ведаў. Раскрыты тыя з’явы і працэсы, у якіх непасрэдна ўдзельнічаў. Выкарыстоўваючы шматлікія гістарычныя дакументы, а таксама матэрыялы перыядычнага друку, пісьменнік адлюстроўваў рост духоўнай самасвядомасці народа Заходняй Беларусі, уздым яго сацыяльна-палітычнай і нацыянальна-патрыятычнай актыўнасці, развіццё ў «забраным краі» вызваленчага руху.

Раманы-хронікі ахопліваюць падзеі пераважна на Шаркаўшчыне, а таксама ў Глыбокім і Вільні. Яны раскрываюцца ў канкрэтных гістарычных фактах і асобах. Цэнтральны герой — Максім Шамрай — выяўляе гадоўныя этапы жыццёвай біяграфіі самога пісьменніка, асаблівасці развіцця і сталення яго як асобы, раскрыцця духоўна-маральнага свету, чалавечых якасцей. Гэта шчыры і сумленны беларус, мужны і самаадданы змагар за інтарэсы народа. Мы бачым яго членам забастовачнага камітэта на лесараспрацоўках, арганізатарам гурткаў Беларускай сялянска-работніцкай грамады, палітзавольным цэнтральна-віленскай турмы «Лукішкі» і інш.

Удалыя, па-мастакі пераканаўчыя апісанні масавай забастоўкі рабочых, працы беларускіх паслоў у польскім сеіме, цяжкіх астражных будняў на Лукішках Максіма Шамрая, Сяргея Целіцы, Андрэя Рынды і іншых палітзавольных, іх барацьбы з турэмнай адміністрацыяй, літаратурнага руху ў краі, супрацьстаяння розных ідэйна-мастацкіх пазіцый і напрамкаў і г. д.

Міхась Машара глыбока і праўдзіва адлюстроўваў многія грамадска-сацыяльныя падзеі і працэсы. Раманы вызначаюцца ёмістасцю карцін і малюнкаў, яскравымі вобразамі ўдзельнікаў народна-патрыятычнага руху. Яны выявілі складанасць і супярэчлівасць заходнебеларускіх грамадска-сацыяльных варунаў, канкрэтных чалавечых характараў і лёсаў. У трылогіі шырока выкарыстоўваюцца лірычныя і публіцыстычныя адступленні, унутраныя маналогі і інш.

Творчасць Міхаса Машары (памёр 7 чэрвеня 1976 года) — значная старонка ў гісторыі айчыняй літаратуры XX стагоддзя. Яна праўдзіва выявіла рост духоўнай самасвядомасці беларускага народа, раскрыла складаныя этапы яго развіцця і самасцвярджэння, адлюстравала важныя грамадска-сацыяльныя падзеі і пераўтварэнні.

Здаўна маю асаблівыя адносіны да дакумента, да таго ці іншага рэальнага факта. Для мяне гэта галоўная прыкмета праўдзівасці альбо непраўдзівасці з'яў і падзей, што адбываліся. Па вялікім рахунку, гэта пераканаўчы доказ аб'ектыўнасці альбо суб'ектыўнасці стаўлення да таго жыцця, якое нязнаёма і няспынна аддалаецца ад нас, але на якім будуюцца наш сённяшні і заўтрашні дзень. Некалі пачуў і згадзіўся з адным цікавым выказваннем: **напачатку быў факт, а пасля ўжо яго інтэрпрэтацыя. Што праўда, то праўда. Як толькі нехта адступаўся ад факта альбо ігнараваў яго, пачынаўся вольны і надзіва прыватызаваны ў сэнсе праўдзівасці выклад меркаванняў, звязаных з тым, што рэальна адбывалася ў той ці іншы перыяд нашага жыцця.**

Праўда, а не інтэрпрэтацыя

Гэтыя развагі выклікала ў мяне знаёмства з кнігай «Звяртаюся ў ЦК... Чытаючы архіўную пошту». Аўтары яе — дасведчаны (справядліва дадаць і яшчэ адно азначэнне: апантаны) крэатыўца Алякс Карлюкевіч і прафесійна ангажаваны да дакладнасці факта і яго ацэнкі архіўст Вячаслаў Селяменю. У кніжцы, што выйшла ў Выдавецкім доме «Звязда», закралі мяне і тое, што прысвечана яна таксама нястомнаму крэатыўцу, кваліфікаванаму даследчыку, неаб'якаваму архіўісту Віталю Скалабану.

Як зазначаецца ў анатацыі, «дакументы, якія разглядаюцца на старонках кнігі, напісаны беларускімі пісьменнікамі, мастакамі, дзеячамі культуры, тымі вядомымі і меней вядомымі асобамі, плён чыёй працы ў розныя гады складаў беларускую нацыянальную культуру». Захоўваюцца дакументы ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь, значыць, даступныя кожнаму жадаючаму.

Важна, што аналізуюцца не непасрэдна створанае дзеячамі культуры і мастацтва, а менавіта дакументы адносна той ці іншай іх пазіцыі і задумы, творчасці. Бо, як вядома, культурнае жыццё найперш заснавана на эмоцыях, асабістых уражаннях і ацэнках, здараецца, памылковых. І калі не будуць вядомымі рэальныя факты, то і эмоцыі, уражанні, ацэнкі застануцца толькі асабістымі, цяжка будзе зразумець і прызнаць праўдзівасць і сапраўднасць тых дзеянняў, якія ажыццяўлялі і высокі дзяржаўна-партыйныя органы ў стасаванні з прадстаўнікамі сферы культуры і мастацтва, і самі дзеячы ў зносінах з гэтымі органамі. Таму надзвычай важна захаваць гістарычную памяць. А для гэтага найважнейшае значэнне маюць дакументы. Дакументаваная гісторыя — строга, але справядліва настаўнік, які арыентуе на захаванне і прымяненне карысных для грамадства традыцый. Час, які ахоплівае кніга, абмежаваны 1960—1980 гадамі. Але і гэтага дастаткова, каб зразумець сутнасць узаемаадносін. Пра іх распадаецца ў 24-х матэрыялах. Тэматыка іх, як і зваротаў у ЦК КПБ, самая разнастайная. Нагадаю хоць бы некаторыя праблемы, што прыводзіцца ў кнізе, якія хвалявалі не толькі саміх творцаў, але і значна большую аўдыторыю.

У кнізе задакументаваны розныя сітуацыі: калі пытанні, закрнутыя ў зваротах, вырашаліся і станоўча, і адмоўна. Ёсць і выпадкі той нябачна-ненавочна-непублічнай гульні, якая таксама існавала ў адносінах паміж партыйнымі органамі і творцамі, калі кіраўнічыя структуры не хацелі браць на сябе адказнасць за станоўчае вырашэнне тых ці іншых пытанняў, што ўздзімалі дзеячы культуры, але не хацелі і аспрэчваць іх намеры і памкненні публічна. Прыклад ігнаравання просьбы Пімена Панчанкі — сведчанне гэткай гульні. І ён не адзінаквы. Так, гэта было на самай справе. Але менавіта ў гэтым — у праўдзівасці выкладзена — сапраўдная вартасць кнігі.

Ёсць тут аналітычныя запіскі, якія накіроўвалі супрацоўнікі ЦК свайму вышэйшаму начальству. У іх нямала неапраўдана крытычных заўваг, што сведчыць пра імякненне не выпускаць творчы працэс з-пад увагі і з рук партыйнага кіраўніцтва. Сустрэкаюцца як адмоўныя ацэнкі створанага асобнымі майстрамі слова, так і занадта ўзвышаныя словы ў дачыненні да некаторых не асабліва высокамастацкіх твораў, а таксама ацэнка дзейнасці самой творчай арганізацыі,

якая павінна была «кіраваць, уплываць, накіроўваць, арганізоўваць і адказваць за творчую дзейнасць усяго калектыву і кожнага пісьменніка паасобку». Найбольш грунтоўная і факталагічна багатая ў гэтым сэнсе публікацыя «Плён пакут і радасці... «Пра літаратуру і нелітаратуру»». Пра падобныя з'явы і дзейнасць цэнзуры ў дачыненні да створанага майстрамі слова гаворыцца ў публікацыі «Скажонае асвятленне асобных з'яў!».

Маецца матэрыял пра тое, за што здымалі з пасады галоўнага рэдактара часопіса «Малодосць» Аляксея Кулакоўскага — «Аляксей Кулакоўскі: «Мне хочацца мець свой добры калектыў...» Не пакіне без увагі зацікаўлены чытач і матэрыял «Купалаўскі і Коласаўскі юбілей: Масква, 1972 год...», калі ў сталіцы СССР адзначалася 90-годдзе народных пісьменнікаў Беларусі. Зацікавіць публікацыі аб святкаванні 80-годдзя Пётруса Броўкі — «Даручыць гаркаму, міністэрству,

Саюзу пісьменнікаў...», аб ушанаванні памяці класіка кабардзінскай нацыянальнай літаратуры Алі Шагенцукава, які ў лістападзе 1941 года загінуў у фашыцкім канцлагеры ў Бабруйску — «Ушанавалі памяць пісьменніка-франтавіка». Шмат карыснай інфармацыі пра перыпеты з фільмам Алясея Адамовіча «Вайна пад стрэхамі» ўтрымліваецца ў змястоўным матэрыяле «Каб свет даведаўся пра Беларусь-партызанку... Пісьменнік-партызан звяртаецца да высокага кіраўніка-партызана». Гэта зварот самога Алясея Адамовіча да Першага сакратара ЦК КПБ П. М. Машэрава.

Не застаецца аб'якавым чытач, калі пазнаёміцца са зваротам 49 прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі рэспублікі да П. М. Машэрава аб захаванні «старажытнага цэнтра горада» Мінска — пабудова на вуліцы Няміга, аб чым гаворка ў матэрыяле «Няміга: «Старажытны цэнтр як памяць»». Цікава вырашалася пытанне: быць ці не быць дадатковай Дзяржаўнай прэміі БССР за пераклады літаратурных твораў — «Прэмія як стымул для перакладчыка». Не застаюцца без увагі чытача і матэрыялы пра запачаткаванне выдання альманаха перакладной літаратуры «Даліглядзі» — «Пытанне пастаўлена своечасова і правільна», пра заснаванне штогадовых прэміяў часопісаў «Польмя» і «Нёман» — ««Нёман»: барацьба за прэмію!...», пра пачатак выдання часопіса ««Спадчына». Які пачынаўся гістарычны часопіс».

Цікава праходзіла спрэчка, выкладзеная ў кніжным матэрыяле «Нездавальняючая мастацкая прапаганда. Год 1984-ы...», за ўсталяванне справядлівасці ў ацэнцы твораў мастацтва. Старшыня Саюза мастакоў БССР Андрэй Бембель выказвае нязгоду з многімі высновамі, што ўтрымліваліся ў аналітычным дакладзе Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору «Стан і асноўныя тэндэнцыі развіцця беларускага мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору». Сэнс і змест яшчэ адной публікацыі выказаны ў самой яе назве: «Кароткая гісторыя з назвай вуліцы ў гонар скульптара», маецца на ўвазе народны мастак Анатоль Анкейчык.

Часам да станоўчага вырашэння беларускіх пытанняў далучаліся і выбітныя маскоўскія творцы. Маю на ўвазе зварот да першага сакратара ЦК КПБ Яўфрэма Скалавова, ініцыяваны Старшыней Савецкага фонду культуры Дзмітрыем Ліхачовым і падпісаны некалькімі дзясяткамі вядомых расійскіх і беларускіх твораў, з просьбай перадаць вернікам Гомяля «адзіны ў Беларусі прыватны сабор, помнік архітэктару XIX стагоддзя». Што ў выніку так і адбылося, сведчыць матэрыял з прыватнай назвай: «Яўфрэм Скалавоў: «Трэба пайсці насустрач вернікам...»

Зразумелы загаловак мае матэрыял пра будаўніцтва ў Мінску Дома літаратараў: «Дом літаратараў: просьбу Цэнтральны Камітэт задавалі...». Чытачу будзе цікава даведацца, «Якім планаваўся папярэдні Скарынаўскі юбілей». У матэрыяле з такой назвай гаворка пра падрыхтоўку да 500-годдзя беларускага першадрукара.

Ёсць у кнізе і іншыя не менш цікавыя дакументы, якія папярэдаюць нашы веды аб рэальных падзеях у сферы літаратуры і мастацтва. Бясспрэчна, што матэрыялы, прыведзеныя ў кнізе, дапамогуць глыбей зразумець сутнасць самой тагачаснай творчай працы, жыцця творчых саюзаў, абставін існавання

дзеячаў літаратуры, культуры і мастацтва. Гэта сапраўды стане важным дапаможнікам для тых даследчыкаў, якія займаюцца аналізам дзейнасці творчых саюзаў і асобных твораў. Але ж гэта сведчыць аб агульным стане культурна-партыйных узаемаадносін, а значыць, з'яўляецца свядчэннем тагачаснай партыйнай палітыкі (лічы дзяржаўнай, бо партыйныя органы былі галоўнымі вызначальнікамі ўсіх нюансаў палітыкі любой рэспублікі Савецкага Саюза). У кнізе аналізуюцца звароты твораў у той час, калі вышэйшы партыйны орган Беларусі ўзначальвалі П. М. Машэраў, К. Т. Мазураў, М. М. Слонькоў, Я. Я. Скалавоў.

Асабліва цікава і ў тым, што аўтары не толькі прыводзяць самі дакументы — непасрэдна звароты, «рэзалюцыі, даведкі-каментарыі і іншыя дакументы, падрыхтаваныя супрацоўнікамі апарату ЦК КП Беларусі», але і даюць свае невялікія апісанні і ацэнкі тых ці іншых з'яў і падзей у сувязі з гэтым.

Мне, як таму, хто крыху ведаў унутраныя правілы тагачаснай партыйнай кухні, часам бачыцца і адчуваецца пазадакументальная атмосфера разгляду ўзнятых пытанняў, прыхаваны сэнс прыняцця тых ці іншых рашэнняў. Многае на старонках кнігі выклікае цікавасць яшчэ таму, што з некаторымі творцамі быў добра знаёмы, меў неаднаразовыя сустрэчы і гутаркі, захоўваю іх лісты, віншаванні, аўтографы, іншыя дакументы. І параўнанне маіх ранейшых уражанняў і выкладзенага ў кнізе дазваляе больш пільна зірнуць на тых ці іншых тагачасных падзей і творчых асоб. Павінен прызнаць, што рэзкіх разыходжанняў з выкладзеным у кнізе я не выявіў.

Аўдзія з просьбы Пімена Панчанкі, матэрыял «Пімен Панчанка: «Без калектыву я не магу...». Гаворка пра зварот паэта да П. М. Машэрава, які, дарэчы, як адзначалі самі творцы, надзвычай пажаліва і ўважліва ставіўся да праблем творчай інтэлігенцыі. Гэтым разам Пімен Імяльянавіч выказаў просьбу атрымаць працоўную пасаду, бо знаходзіўся на творчай працы. Ён пісаў: «Дарагі Пётр Міронавіч! Без працы, без калектыву жыць я не магу. Дайце мне мажлівасць папрацаваць у «Польмя». Самае горкае адчуванне, калі ты не патрэбны роднай партыі. Я хварэў. Цяпер здольны працаваць. З глыбокай павагай — Пімен Панчанка. 28.II.72 г.»

Але не тое сталася, што жадалася. На яго, відаць, «мелі вока», а таму не дапусцілі да працы галоўным рэдактарам часопіса «Польмя», аб чым і распавядаецца са спасылкамі на ўнутраныя партыйныя паперы. У кнізе задакументаваны розныя сітуацыі: калі пытанні, закрнутыя ў зваротах, вырашаліся і станоўча, і адмоўна. Ёсць і выпадкі той нябачна-ненавочна-непублічнай гульні, якая таксама існавала ў адносінах паміж партыйнымі органамі і творцамі, калі кіраўнічыя структуры не хацелі браць на сябе адказнасць за станоўчае вырашэнне тых ці іншых пытанняў, што ўздзімалі дзеячы культуры, але не хацелі і аспрэчваць іх намеры і памкненні публічна. Прыклад ігнаравання просьбы Пімена Панчанкі — сведчанне гэткай гульні. І ён не адзінаквы. Так, гэта было на самай справе. Але менавіта ў гэтым — у праўдзівасці выкладзенага — сапраўдная вартасць кнігі. Яна дазваляе адчуць настрой і дух той эпохі, дакументы з якой прыводзіцца. Дапамагае ўбачыць усю праўду, нават схаваную часам за непераадольнымі бюракратычнымі выкрутасамі. Каштоўнасці дадае тое, што да кожнай публікацыі маюцца фотаздымкі альбо саміх удзельнікаў двухбаковай справы, альбо іх твораў.

Адметнасць выкладзенага і ў тым, што яго разлічана на масавую аўдыторыю. Бо, як вядома, далёка не ўсё тое, што адбывалася ў вышэйшым партыйным органе з нагоды зваротаў, становілася вядомым нават аўтарам звароту, у абсалютнай большасці не выходзіла за парог ЦК. Тут жа ўсе, нават унутраныя, дакументы становяцца даступнымі кожнаму зацікаўленаму.

Яго мы яшчэ шмат разважым на гэты конт, тым больш што выкладзенае ў кнізе дазваляе гэта, але хачу параіць: прачытайце яе, і вы многае зразумеце ў тагачасных адносінах кіруючых органаў і творчай інтэлігенцыі, здолее адчуць праўду тагачаснага партыйна-творчага жыцця. Праўду, а не яе інтэрпрэтацыю.

«Захавай жа, мой лёс, вышыню...»

Імя Соф'і Шах добра вядома айчынным літаратуразнаўцам і шырокаму колу чытачоў. У шматколернай паэзіі яна прыгожа, пераканаўча і творча ўзнісла раскрывае сусвет. Народная глеба, на якой прарасла творчая індывідуальнасць паэтэсы, прадказала ёй не толькі немалыя перспектывы, але і вялікую адказнасць перад чытачом, крытыкам.

У шэрагу творчых прац паэтэса неаднойчы выказвае вернасць дарагім мясцінам, дзе жывуць простыя, адкрытыя людзі, з якімі яна расла, сталела характарам, радалася жыццю і навакольнаму асяроддзю. Таленавітая спявачка малой радзімы аздобіла многія паэтычныя радкі сваіх твораў выразна падкрэсленай жаночай душэўнасцю, грамадзянскай адказнасцю і нават дзіцячай шчырасцю і адкрытасцю. У адным са сваіх першых вершаў Соф'я Шах напісала:

*Захавай жа, мой лёс, вышыню!
Мне імкнучыца, імкнучыца адчайна
да яе чысціні незвычайнай,
прад якой леті памру, чым зманю.*

Соф'я Шах — аўтар шэрагу зборнікаў вянок і вянок вянокі саветаў «На мяккі сутоння» (1993), «Адухаўленне» (2000), «Прысвячэнне» (2001), «Прызначэнне» (2002), «На ўсё дабро ў адказ» (2003), «Увасабленне» (2003), «Спасціжэнне» (2004), «Кругаспеў» (2006), «Азарычы» (2007), «Малітваспеў» (2010), «Кнігалюбка» (2012), «Каб тое выказаць» (2015), «Мару стаць я мастаком» (2015). Іх змест прасякнуты душэўнай шчырасцю, любоўю да роднай зямлі і людзей.

Апошнім часам паэтэса ў асноўным звяртаецца да так званых цвёрдых форм, галоўнай з якіх з'яўляецца санет. Вось і ў чарговым творы, які ўбачыў свет у выдавецтве «Беларуская навука» пад назвай «Дыядэмная споведзь», таленавітая паэтка засведчыла новы этап прафесійнай дзейнасці. Перад намі — вянок вянокі саветаў (дыядэма), агульнавядомых прыкладаў якога ў славянскай літаратуры не значыцца.

Прыгадаем, што класічная форма санета не надта распаўсюджана ў сучаснай літаратуры ў цэлым і ў беларускай у прыватнасці. Яна вяртае чытача да паэзіі Дантэ Аліг'еры, Франчэска Пятраркі, Хуана Боскана, Уільяма Шэкспіра. Разам з тым культура згаданага творца не выключае пошуку «новага» ў словы, стымую прадстаўнікоў вербальнага

мастацтва да ўдасканалення ўласнай лексічнай базы, пашырэння вобразнага дыяпазону тэксту.

Народжаная сусветным слоўным мастацтвам форма санета вядома ў Беларусі з лёгкай рукі Мялеція Сматрыцкага, а паэзія — Адама Міцкевіча (у перакладных і аўтарскіх творах выкарыстоўвалася лацінская і польская мовы). Як сведчаць гісторыкі літаратуры, беларускае гучанне санета набыў дзякуючы айчынным літаратарам — Максіму Багдановічу і Янку Купалу. Эпізадычна да згаданай формы звярталіся Рыгор Барадулін, Сяргей Грахоўскі, Уладзімір Жылка, Якуб Колас, Язэп Пушча, Максім Танк, Паўлюк Трус, Анатоль Сербантовіч... «Санетарый» айчыннага прыгожага пісьменства на сучасным этапе папаўняецца і намаганнімі паэтэсы з Гомельшчыны — Соф'і Шах.

Унутрана рухома, а па фармальным прыкметах даволі строгая форма верша заўсёды актывізавала вакол сябе выкарыстанне сярэднявечных тэматычных клішэ (каханне, жаночая прыгажосць і інш.). Разам з тым некаторыя беларускія даследчыкі настойваюць на выразнай адметнасці мастацкай манеры Соф'і Шах у кантэксце ўсёй беларускай жаночай літаратуры. Выдавочных падстаў не пагадзіцца з калегамі не маю. Аднак падкрэсліваю яшчэ адну рысу ў такога роду лірыцы: паэтэса часта эксперыментуе ў галіне формы, што здавалася б немагчыма з улікам рэгламентаванай, нават «матэматычнай» зададзенасці канона. Перавернутыя, збытаныя, змешчаныя — якіх толькі вянокі творца не напісала! Паэтычныя радкі прасякнуты верай у дабрыню, справядлівасць, шчырасць. Хоцачца ім верыць — і верыш, у рэшце рэшт. А яшчэ ўпэўніваешся, што айчынная словатворчасць, хоць храналагічна і адстае ад вядучых нацыянальных літаратур, усё ж не саступае ім у сваім жадаанні свядзення, выказання, персаніфікацыя.

Па словах Ізяслава Катлярова, кожны вянок Соф'і Шах успрымаецца «як санетная паэма, а кожны вянок вянокі — як санетная апавесць». Не варта забываць і пра ўздзеянне на адрасата: «гульня» з чытацкім спадзяваннем прадвызначана самай формай санета — то настройвае на разважлівае, павольнае разгортванне думкі, то перарываецца новай ніткай паведамлення, вабці, зачароўвае

Аляксандр КАВАЛЕНЯ,
акадэмік-сакратар Адноўлення
гуманітарных навук і мастацтваў НАН Беларусі,
доктар гістарычных навук, прафесар

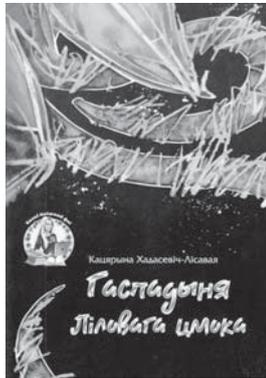
Хто ажыўляе страхі

Два жажліўчыкі і пасярэдзіне дугуля — вандрульня — усё гэта змяшчаецца ў выданні Кацярыны Хадасевіч-Лісавой, што нядаўна пачыла свет у Выдавецтве «Звезда» і ўяўляе сабой кніжку-пярэкрут: з аднаго яе боку змешчана страшылка пад назвай «Помста Змрочнага птаха», а з іншага — «Гаспадыня Ліловага цмока». Адметна, што галоўныя героі абедзвюх гісторый — дзеці з адной вёскі. Сустраўшыся па заканчэнні навучальнага года, хлопчыкі і дзяўчынкі разбіваюцца на свае маленькія кампаніі і трапляюць у розныя / падобныя прыгоды. Прычым пачатак абодвух расповёдаў аднолькавы — дзяўчынкі робяць сэлфі, а хлопчыкі з іх пакепваюць, нагадваючы, што, маўляў, у тэлефона ніякай памяці не хопіць.

Далей іх «сцежкі» разыходзяцца: хлопчыкі апынаюцца замкнёнымі ў гаражы, а дзяўчынкі разам з трохгадовай малечай — у далёкім пакой хаты гаспадыні, якая, паводле іх домыхлаў, на самарэч не звычайнай жанчына, а чорная вядзьмарка, і задумала звесці са свету, атруціць

школьніці! І гэта — толькі завязка. Пасля пачынае адбывацца нешта містычнае, незразумелае і непрадказальнае: тут табе і прывіды, і цмокі, і пеньві, якіх выседжае яйка, і нібыта прыхадзень з космасу, і вялізны павук, што да пары да часу хаваецца за шафаў... Падзеі нагнятаюцца, дзеці спрабуюць не паддацца страху, які, быццам нешта гіпнатычнае, паралізуе волю і здольнасць мысліць і аналізаваць: кожная спроба лагічна патлумачыць здарэнні заканчваецца чарговым выыхадом на «сцэну» прадстаўнікоў «платэргейсту» і перакананне ў прысутнасці касмічна-тагасветнага складніка толькі паглыбляецца...

Адметнасцю гісторый з'яўляецца поўная адсутнасць канфлікту, але ж яны і неабавязковы для твораў падобнага жанру (нагадваем: пад вокладкамі пазначана «жажліўчык», то-бок, хорар для маленькіх). Хіба можа ў найлепшых узорах класікі жанру героі, акрамя таго, што шукаюць выйсце з заваленых падзямелляў, замкнёных лабірынтаў ці дрымчых лясоў, мімаходзь яшчэ і вырашаюць маральна-этычныя пытанні, перавыхоўваюцца,

выратоўваюць свет ці хаця б адно аднаго. Зрэшты, ненапружлівае лёгкае чытанне кніжкі Кацярыны Хадасевіч-Лісавой прызначана наўпрост для прыемнага баўлення часу пасля нялёгіх тыдняў засаення школьных прадметаў. Але і з яе вынікае ўрок, карысны для жыцця: не варта пужацца таго, што на першы позірк падаецца незразумелым. Насамрэч страхі нашы ажыўляем мы самі.

Марыя ЯРАШЭВІЧ

Супраць тролінгу і булінгу...

«Мова — жывая істота». Гэтыя класічныя словы Кузьмы Чорнага штораў усплываюць у памяці, калі сутыкаешся з чымсьці новым у маўленні суразмоўцы або ў тэксце, які таксама прадугледжвае наяўнасць чытача. «Моўны арганізм» адразу супраціўляецца, а потым прыстасоўвае, адаптуе новае слова для сваіх патрэб, бо яно дапамагае зменшыць высілку пры перадачы інфармацыі, дасягнуць у пэўнай ступені семантычнай кандэнсацыі. Тут, праўда, тоіцца небяспека: суразмоўца вымушаны будзе «расшыфроўваць» выказванне, насычанае безліччу неалагізмаў.

Сёння сітуацыя складваецца так, што сусветная мова-гегемон (англійская) уплывае на ўсе мовы, і праблема разглядаецца ў глабальным рэчышчы чысціні маўлення, захавання адметнасцей кожнай мовы як скарбу цывілізацыі. Аднак націск працягваецца, і некаторыя найноўшыя англійцы сталі прыжыліся і ў беларускай мове. Гэтая праблема ўжо закраналася намі ў нататцы «Каб укласіся ў дэдлайн...» (9 красавіка 2021 г.), але патрабавання працяг тэмы.

Сёння размова пойдзе пра англіцызмы, якія ўтрымліваюць у сваім складзе суфіксальны фармант *-ing* (*-ынг*), замацаваліся ў мове як назоўнікі мужчынскага роду і аднесены ў асноўным да тэматычнай групы «дзейні, працэсы, стан», г. зн. маюць у родным склоне адзіночнага ліку канчаток *-у*. Параўнаем, напрыклад, ужо кадыфікаваныя лексемы *банкінг, блогінг, допінг, дрыблінг, дэмпінг, ліфтынг, маркетынг, прэсінг* з канчаткам *-у* і *блумінг, бодзі-білдінг, слябінг* — з канчаткам *-а*. Спынімся на невялікай колькасці некадыфікаваных лексем.

Каворкінг мае два значэнні: падыход да арганізацыі працы людзей з рознай занятасцю ў агульнай прасторы і «калектыўны офіс», таму ўжываюцца розныя канчаткі: «Вось галоўная адметнасць *каворкінгу*»; «Калі казаць канкрэтна пра БАЛКІ, то наша гісторыя вельмі падобная на адкрыццё маскоўскага *каворкінга* «Працоўная Станцыя»: арандавалі памяшканне для сябе, але паступова офіс стаў прасторай і асноўным бізнесам».

Mainіng (-у) — у крыптавалютным свеце здабыча новых манет — біткоінаў і ім падобных: «А заадно вызначыцца, як працаваць з прыватнымі беларускімі кампаніямі, якім электрычнасць патрэбная для *майнінгу* крыптавалют».

Аўтсорсінг (-у) — выкарыстанне знешняй арганізацыі для вырашэння няпрофільных работ або аднаго ці некалькіх этапаў вытворчага працэсу: «Таксама істотным мінусам *аўтсорсінгу* становіцца неабходнасць прадстаўлення іншым прадпрыемствам канфідэнцыйнай інфармацыі аб прадпрыемстве».

Тролінг (-у) — напісанне ў інтэрнэце (на форумах, у сацыяльных сетках і інш.) правакацыйных паведамленняў з мэтай выклікаць канфлікты паміж удзельнікамі, ваіну слоў, абразы і да т. п. «Папраўкі ў заканадаўстве абароняць дзяцей ад кібербулінгу і тролінгу».

Булінг (-у) — «грэсія адных дзяцей супраць іншых, калі ў наяўнасці няроўнасць сілы і ахвяра паказвае, як моцна гэта яе закранае»: «У васьмікласнікаў гэта былі другія заняткі па тэме *булінгу*, якія называліся «Установаўленне правілаў»».

Скрапбукінг (-у) — майстарства афармлення сямейных альбомаў і пад.: «Вось адна прылада, напрыклад, адначасова падобная да мясарубкі і... гільяціны, а на самой справе з яе дапамогай выразаюць з паперы «карункавых» матылькоў для *скрапбукінгу*».

Трымінг (-у) — «працэдура для сабак, калі адмерлае шчацінне вышчытваецца»: «Для самастойнага *трымінгу* сабак у хатніх умовах не трэба купаць жывёлу...».

Найноўшыя англіцызмы, уключаныя ў тэкст, часцей за ўсё тлумачацца ўстаўнымі канструкцыямі: «Таму над «Рэвізорам» я працавала са сваімі дзецьмі ў кантэксце *фактчэкінгу* (англ. *fact checking* — праверка фактаў)»; «Дзяўчына — сертыфікаваны майстар па *шугарыну* (шукравая дэпіляцыя) і масажу».

Некаторыя англіцызмы з'яўляюцца паказчыкамі прыналежнасці да пэўнай групы ў інтэрнэце, і пакуль практычна не фіксуецца іх вербальнае прысутнасць у беларускамоўнай вэб-прасторы: *бэтмэнінг, оўлінг, планкінг, тыптынг, хорменінг*. Тое ж адносіцца і да экзатычных відаў спорту ці баўлення часу: *сноўрафтынг, сноўкайкінг, вэйксерфінг, бодзібордынг*.

Акрамя сэнсавых перашкодаў, якія ствараюцца ўжываннем новых слоў, узнікаюць і марфалагічныя памылкі, звязаныя з канчаткамі: «Хочацца адзначыць, што выкарыстанне *скрапбукінга*» дазволіла актывізаваць удзел бацькоў у аказанні лагаледычнай дапамогі дзецям»; «Мы супраць *булінга*»; «Гэта, у адрозненне ад *аўтсорсінга*», іншы бізнес...»; «Абсталаванне для *майнінга*» на больш чым \$55 тысяч канфіскавалі мытнікі».

Зразумела, што колькасць наватвораў у тэксце, прызначаным масвай аўдыторыі, павінна быць мінімальнай. Аднак мы жывём у такі хуткаплынны час, што даводзіцца паспяваць і за зменамі ў мове, якая штогод папаўняецца тысячамі новых слоў.

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ

Чароўная зямля Віцебшчыны

Увазе чытачоў «ЛіМа» сёння прапануюцца вершы віцебскіх паэтаў. У сваіх творах аўтары прызнаюцца ў любові да роднай прыроды, любімага горада. Звыклія, звычайныя словы, сагрэтыя душэўным цяплом і энергіяй паэта, зіхацяць, як кроплі ранішняй расы на сонцы, звіняць і натхняюць.

Віцебская зямля спрадвеку славілася сваёй асаблівай чароўнай для нараджэння творчых людзей аўрай. Шырока вядомы літаратурная гісторыя і традыцыі Віцебшчыны, якая дала свету імёны Еўфрасіні Полацкай, Францыска Скарыны, Сімяона Полацкага, якая ўзрасціла Пётруся Броўку, Уладзіміра Караткевіча, Васіля Быкава, Міхася Лынькова, Еўдакію Лось...

І сёння на літаратурнай ніве Віцебшчыны актыўна праводзяць сустрэчы з чытачамі, пішуць творы, прапагандуюць айчынную літаратуру, выходзяць нашых дзяцей, юнацтва і грамадзянскую супольнасць з дапамогай кнігі, прывіваючы павагу да яе, імкненне да ведаў і працы, любоў да роднага краю, літаратары Сяргей і Галіна Трафімавы, Тамара Краснова-Гусачэнка, Мікалай Намеснік, Вольга Русілка, Надзея Салодкая, Алена Фядзяева, Андрэй Герашанка, Лідзія Піскун, Аляксандр Раткевіч, Ірына Багданава, Мікалай Хахлоў, Віктар Улюценка, Фёдар Палачанін і іншыя нашы пісьменнікі.

Многія гады Віцебскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі працуе з гімназіяй імя А. С. Пушкіна, праводзіць штогадовыя літаратурныя конкурсы, названыя выдатным пушкінскім радком: «Мой друг, Отчизне посвятим души прекрасные порывы!». Па іх выніках юныя літаратары-пераможцы ўзнагароджваюцца кнігамі пісьменнікаў Віцебшчыны з аўтографамі, праводзяцца яскравыя паэтычныя мітынгі ў дні памяці А. С. Пушкіна каля помніка вялікаму паэту, пушкінскія балі.

Актыўны ўдзел прымаюць паэты ў жыцці горада Віцебска і вобласці. Гэта традыцыя, якая працягваецца дзесяцігоддзі: у дні свят, дні працы і клопатаў пісьменнікі заўсёды разам з родным горадам. Восі і гэтым летам у дзень горада і ў дні фестывалю «Славянскі базар» на літаратурных пляцоўках пад дружныя апладысменты віцяблян, якія любяць паэзію і заўсёды прыходзяць на паэтычныя пляцоўкі ў дні святкаванняў, выступілі паэты Тамара Краснова-Гусачэнка, Тамара Кавалёва, Андрэй Шуханкоў, Валянціна Шырынава, Ірына Радзіхоўская, Аляксандр Раткевіч і юныя пераможцы нашых паэтычных конкурсаў, якія праводзіліся сёлета.

Асабліва актыўна працуюць з дзіцячай аўдыторыяй пісьменнікі з Оршы Галіна і Сяргей Трафімавы. Вялікую цікавасць у дзяцей выклікаюць вечарыны, якія творцы рэгулярна праводзяць у школах і дзіцячых бібліятэках па старонках серыі сваіх кніг «Апавяданні Дзёда Прыродазнаўцы», і не толькі ў вобласці, але і па ўсёй Беларусі.

Вялікую ўвагу пісьменнікі Віцебшчыны надаюць патрыятычнаму выхаванню моладзі. Так, полацкі пісьменнік Мікалай Хахлоў, дарэчы, зусім нядаўна прыняты ў Саюз пісьменнікаў Беларусі, толькі за жніўне — верасень правёў з вучнямі сярэдняадукацыйных школ 18 (!) сустрэч-урокаў гістарычнай памяці і прэзентацый сваёй кнігі «Жыццё ў спадчыну», у якой апісваюцца баі за вызваленне Полацка.

А летам у Полацку быў праведзены творчы конкурс «Цэнтр Еўропы» пад кіраўніцтвам Аляксандра Раткевіча і пры актыўным удзеле полацкіх паэтаў Галіны Загурскай, Тамары Кавалёвай, Лідзіі Піскун, якія таксама працавалі на літаратурных пляцоўках, бралі ўдзел у рабоце журы конкурсу і творчых вечарах. Такія сустрэчы праходзяць на высокай пазітыўнай хвалі, дораць яе ўдзельнікам шмат яркіх уражанняў і эмоцый.

Шмат цікавых матэрыялаў, фатаграфій, выстаўляецца на сайтах Віцебскага аддзялення Саюза пісьменнікаў, газет «Віцьбічы», «Віцебскія весці», «Віцебская абласная бібліятэка» і інш.

Вялікую работу Віцебскае абласное аддзяленне правяло па падрыхтоўцы да выдання абласнога літаратурнага альманаха «Дзвіна» (№ 7) аб'ёмам 570 старонак. У зборнік увайдуч не толькі творы нашых пісьменнікаў, але і звесткі пра жыццё, творчасць і літаратурны дасягненні кожнага члена Віцебскай абласной пісьменніцкай арганізацыі. Выхад альманаха чакаецца ў 2023 годзе.

У дні роднай мовы пісьменнікі праводзяць сустрэчы з вучнямі і студэнтамі. Так глыбока прафесійна, эмацыянальна і пазнавальна правяла творчую сустрэчу «Да мяне прытулілася слова» са студэнтамі Віцебскага тэхналагічнага ўніверсітэта наш вядомы паэт, кандыдат філалагічных навук Вольга Русілка, а ў Параф'янаўскай школе Докшыцкага раёна сустрэчу, прысвячаную любові да роднай мовы, з навучніцамі і педагогамі правёў пісьменнік Фёдар Палачанін.

Віцебскае абласное аддзяленне актыўна супрацоўнічае з рэспубліканскім і абласнымі СМІ, толькі за 2022 год намі падрыхтавана для абласной і гарадской Віцебскіх газет 7 тэматычных літаратурных палос з новымі творами паэтаў і юных літаратараў — пераможцаў конкурсаў. Чытачам было прадстаўлена 120 новых вершаў. А пісьменніца Зоя Наваенка з вёскі Падсвілле Ільбоцкага раёна рэгулярна друкуецца ў рэспубліканскіх часопісах і газетах, толькі ў «Звяздзе» апублікавана 35 яе кароткіх апавяданняў пра родную зямлю, яе працаўнікоў, пра вайну, сведкам і відэаочам якой яна была ў дзяцінстве.

Віцебская пісьменніцкая арганізацыя ўдзяляе сур'езную ўвагу рабоце па захаванні памяці аб нашых калегях. Так, бібліятэкам Віцебшчыны прысвоены імёны пісьменнікаў: Барыса Беляжэнкі ў Бачэйкаве, Эдуарда Зубрыцкага ў вёсцы Бігосава і Васіля Рудога ў Асвеі. У юбілейныя даты праходзяць вечары памяці незабытых калег. Вечар памяці Барыса Беляжэнкі, чыё 85-годдзе з дня нараджэння адзначалася ў чэрвені, яскрава і незабыўна прайшоў з удзелам сяброў і землякоў, прыхільнікаў яго паэзіі на базе Віцебскай абласной бібліятэкі.

З актыўным удзелам дзяцей, якія прачыталі на памяць больш за 50 любімых вершаў з кнігі Тамары Краснай-Гусачэнкай «Край родной, любимый...», што ўвайшла ў праграму агульнаадукацыйных школ па пазакласным чытанні для малодшых класаў, прайшла 14 верасня прэзентацыя ў Віцебскай гарадской дзіцячай бібліятэцы імя С. Маршака. Аўтарка падарыла свае кнігі з аўтографам чытачам бібліятэкі, а дзеці разам з супрацоўнікамі кніжніцы яшчэ і прадставілі чудаўны лялечны спектакль паводле верша з кнігі «Крепок домик мой».

Немагчыма ў кароткім аглядзе расказаць пра ўсе нашы цікавыя мерапрыемствы, сустрэчы, конкурсы, фестывалі, прэзентацыі... Ды гэта і не трэба. Таму што пра ўсё ўжо апэратыўна расказана ў момант іх правядзення на старонках нашых СМІ, з якімі мы плённа супрацоўнічаем.

Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА,
старшыня Віцебскага абласнога аддзялення ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

«Бярозак пазалочаныя косы»

Тамара
КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА
г. Віцебск

Водар мяты

Я адпрэчу гады,
бо сляняскай завкаскі,
і вярнуся туды,
нібы ў дзіўную казку.
Там, у вёсцы маёй, —
залатыя імгненні.
Пад начной сінявой
пахадзіць так прыемна.
Усё пакіну я вам,
жыхары гарадскія:
шамалецкія рэкламы
і агрэхі людскія.
Усе заслугі, чыны,
дывідэндны пад неба
я забуду — яны
там, на вёсцы, ці трэба?

Водар мяты, палын —
мне найлепшыя лекі.
Вёска ў сэрцы маім
сёння, заўтра, навікі.

У людзей і прыроды —
пара лістападу...
О, якая ж ты шчодрая,
восень, да змогі:

Цёпла-жоўтае золата —
сэрцу на радасць —
Безаглядна-бязрупатна кінучь пад ногі!
І заснуць да марозу, да сцюжы, да граду...
І ці варта шукаць нам найлепшае долі?

Мы даўней і сягоння — адзінаму рады:
Сэрца ў сэрца пражыць
і не здрадзіць ніколі.

Пераклад Міколы ШАБОВІЧА

Мікола ГАРБАЧОЎ
г. Лепель

Ліпень

Трымцелі тоена бярозы,
Пачуўшы блізка грымоты,
Бо навалінічныя паэрозы
Збаўленне неслі ад сякмоты.
Мільгнула ў небе бліскавіца,
Гром гучным рэхам адазваўся,
Сцягной упалі кроплі ніца —
Нібы патоп пачаўся.

І знік з вацэй у шуме гулкім
Край лесу, луг, балажывіна,
Няма больш ціхае рачулки —
Бурліць, імчыць паток няспынна...

Ды вось зноў неба засінепа,
Захітаца ў промнях сонца...
Калосе жыта ў полі спела
Кланялася дажджу бясконца.

Галіна ЗАГУРСКАЯ
г. Полацк

Прадчуванні

Пакуль яшчэ ёсць толькі прадчуванні,
Пакуль яшчэ і слова не было,
Як не было надзей,
расчараванню —

І май не цвіў,
і снегам не мяло...

Пакуль яшчэ пытанні
без адказаў,
І лёгка можна збочыць,
адступіць...

Ды нейкай неразумнаю паразай
Салодка ные сэрца і трымціць.

І вось ужо абуджанае слова...
Схавацца ад яго ці уцячы?
Ёсць толькі прадчуванні —
тая мова,
Якой мы размаўляем, хоць маўчым.

Ганна ЗІНКЕВІЧ

в. Мярэцкія, Глыбоцкі раён

Шчасце

Жоўтыя гарлачыкі ў раіц.
Прыгажосць і радасць незямная!
Шчасце ёсць! Яно ў маёй руці,
Я яго на волю адпуская.
Сонечны гарэзлівы прамень
Узляцеў і загучаў санатай,
Сонцам заіскрыўся летні дзень,
Хмаркаю павіс над роднай хатай.
І праліўся залацісты дождж,
Уздыхнула радасна прырода.
Шчасце ёсць! І мы на свеце ёсць!
Гэта нам Нябёс узнагарода.

Віктар ЛАГУН

г. п. Шаркаўшчына

Услед за думкай

Куды кіруе думка свой палёт?
Услед спынаюся за ёй і — не спраўляюся...
Вітаю сонца яснага ўзыход
Ці гэта сам зарю разліваюся?

«Ты прызямліся, стане ўсё прасцей, —
Вунь думка прасіцца. —
Бяры, я танная,
А злоўленая ў небе абрасце
Літучымі адвечнымі пытаннямі...»

Патраціў сілы, час, перапלאціў.
Узнёсіўся імклівымі патокамі,
Нагнаў яе, ўцякачку, я злавіў —
Загадкавую, ўзнёслую, вясуюку.

І застаюся з ранку да цямна
Сам-насам прад пытаннямі адвечнымі...
Пра што звяніць кранутая струна? —
Пра тое, што і яна не вечная.

Ігар ПРАКАПОВІЧ

г. Паставы

Напльвае чароўная восень...
Ні трывогі, ні болю, ні суму.
Дзень кранае напятая струны
Ды лагодна іграе, іграе.
Рэха песню далёка разносіць
Над аржышчам,
Над садам эдзічальным,
Ля пустой і накінутай хаты,
Дзе ўжо позна шукаць вінаватых...
І далей
Каля лесу
Ля рэчкі
Дзе туманы, нібыта авечкі,
Чарадою брыдуць у змярканне.
Зноў душу напаяўняе чаканне
Незвычайнага нечага...
Свечкі
Дзіўным ззяннем з нябёсаў ліюцца,
Цені хутка растуць да ўсходу,
На шыкоўнай палітры прыроды
Фарбы новым адценнем кладуцца...

То яркае сонца, то неба бяздонне,
А то дажджы і туман,
А мы брыдзём праз праблем сутонне,
Праз здраду, смех і падман.

Мільгаюць ночы і дні імчацца,
Вірацца людзі ў віхуры спраў.
Як цяжка гэта — не адарвацца
Ад тых мясцін, дзе жыццё пачаў.

І быць сваім у сваім народзе,
І слова матчына ў вуснах мець,
За родны край пры любой нагодзе
Змагацца, мучыцца і цярдзец...

Алесь ЖЫГУНОЎ

г. Глыбокае

Настальгія

Бор парадзеў і пастарэў.
Зноў прывяла суды дарога.
Каго шукаю сярод дрэў?
А можа быць сябе самога?

Таго, наўнага зусім,
Які не знаў пра грэх, пра сорам?..
Ды столькі лет і столькі зім
Ужо пранеслася над борам.

І нада мною. Не пазнаць
Ні бору, ні сваёй усмешкі.
І буду доўга я блукаць
Між дрэў, дзе маладоўці сцезжкі.

Халадоў настыляе гурма,
Ні слядочка ў свеце заінельмы.
Як жа так — слядоў маіх няма?
Я ж ішоў па снезе гэтым белым.

Ці ішоў? Бо надта не хацеў
Я парушыць чысціню і цноту:
Браў у птушак крылы для палёту
І над белым нерушам ляцеў.

Ірына РАДЗІХОЎСКАЯ

г. Віцебск

Абдзірае калючае голле
Позірк восеньскі стылых нябёсаў —
Тыя плачуць (і часта даволі)
Над накінутым птушкамі плёсам,
Над застылым па-зімняму лёсам,
Што скруціўся ў абветраным полі.

Гучны горад зрабіўся цішэйшым,
Вёска ціхая не пагучнела.
Аб накінутым нечыым, даўнейшым
Вецер у вокны крычыць ашалела
І хіне чалавечыя целы
Долу ў танцы няўклюдна-нясмешным.

У чародкі збіваюцца людзі —
Так ад ветру хаваюцца спіны.
Ліст чырвоны ўзяўшы — хай будзе —
Усміхнешся: «Не хлебам адзіным...»

Вольга РУСІЛКА

г. Віцебск

Мне прысніўся званок тэлефона.
Ён прагнуцца прымусяў мяне
І падумаць пра родных і блізкіх.
Павярнуўшыся тварам к сяняе,
перабрала імёны, як нізкі
важкіх лёсаў на тонкай струне.
Хай нам лёгка і светла жывецца,
а таму, хто ўжо спіць, — добрых сноў.
На маёй тэрыторыі сэрца
непаздельна трывога — любоў.
І хай нітка жыцця не парвецца.
Мне прысніўся званок тэлефона...

Бацьку

Ты стаў сонечным промнем, тата.
Ты мяне летнім ранкам будзіш.
Познім восеньскім днём
і халодным святлом
ты мяне не забудзеш.

Боль і зло — не твая стыхія.
Ты не ў цемру сышоў аднойчы.

Фота Кастуся Дробова.

Фоты дасяганне футура.

Ты прыходзіш у сне,
суцяшаеш мяне,
атуляеш спакоем ночы.

Свецяць кожнаму родныя душы.
Гэта сіла бацькоўскай аховы.
Запаліце свячу,
каб суладдзе адчуць —
будзе новы дзень паспяховым.

Іна МАРОЗ

г. Полацк

Ты мой прытулак

Ты мой прытулак, ты маё натхненне,
Мая сляза і радасці, і болю,
І ў светлых думках, марак-летуценнях
Я раствараюся ў тваім раздоллі.

Мой родны край — калыска маіх песень —
Закалыхаў мяне ў сваіх харомах.
І вось ужо лячу я ў паднябесці
І акунаюся ў бурштынну промні.

Лясы, пагоркі і палёў бязмежжа,
Лугоў духмянасць з травяным настоем —
І да ўсяго, што так мне любя, грэшнай,
Я дакранаюся сваёй душою.

Амьюся я срэбнымі дажджамі,
Схілюся шчыра ў зямным паклоне.
І прад табой, мой край, як перад абразамі,
Я спавадаюся ў сваёй любові.

Надзея САЛОДКАЯ

г. Полацк

І кожны верш народзіцца...

І кожны верш народзіцца ў Нябёсах,
Як пачуццёвы водгук на жыццё.
...Бязрозак пазалочанья косы
Ссытаюць лісце ў восеньскі касцёр.

Чулівы верш народзіцца з любові
Да лісцейка, да птаха, зверыны,
Да ветрыка, завеі ў белым полі,
Да навальні, што ладзіць перуны...

Вясёлы верш народзіцца з жадання
Адсвяткаваць сумесна важны дзень —
Ці кніжачкі чарговае выданне,
Ці радасны Гасподні Вялікдзень!

Шчымы верш народзіцца з кахання
І дотыку салодкага ўначы,
Калі ты чуеш любога дыханне
І ад пяшчоты стоена маўчыш...

Жалівы верш народзіцца са страатаў,
Заіснуты душы ў палон тугі, —
Вось ён, пагорак горкі братаў...
Перад спачылым множацца даўгі...

Самотны верш народзіцца з пазнання
Ўсіх шматаблічных зрокавых карцін,
Са шчырага самой сабе прызнання,
Што ў свеце гэтым ты зусім адзін...

Спадзеўны верш народзіцца з малітвы,
Падзячнай, абярэжнай і жывой.
Так і жыву з высокім словам злітна,
Дзе верш — найверны спадарожнік мой.

Рабіна

У двары рабіна ў гронках палымнела,
Смакам багацела, як агеньчык, грэла.
Верасень на сходзе, холад падступае,
А красуня смутку быццам і не знае.

Колерам саспела, налілася сокам,
Зіхаец ярка, радуець вока.
Прыляцелі птушкі гаманкой чародкай —
Наталілі смагу ягадай салодкай.

Шчабяталі, пырхалі,
балявалі тлума,
І рабіна сталася галізно сумнай —
Аніводнай гронкі, сірацела веце,
Шкуматае дрэўца халадноты вецер...

Дрэвы, гронкі, птушкі, поры года, людзі...
Лета песціць-грэе, зімавеі студзяць.
...Закрасуюць звычайна і вясна, і восень,
І рабіна ічодра зноў запладаносіць.

Тамара ТАЛКАЧОВА

г. Наваполацк

Яно ўвайшло нябачна і бязгучна,
Ды сэрца ўра адчула, ажыло —
Застукала рытмічна, мілагучна
І разліло гаючае цяпло.

Яно пяшчотліва і мілавала,
І полымем нябачным апякло.
І струны патаемныя кранала,
І шчасцем проста цераз край цякло.

Пагляд дзівосным бляскам заіскрыўся,
І засявала ўсё і расцвіло!
Я зразумела, што за цуд адбыўся —
Яно, натхненне, да мяне прыйшло.

Уражанне, як і першым разам

Зноў адгарнуў яе ў перадпакроўныя дні пры набліжэнні 85-годдзя з дня нараджэння Валянціна Антонавіча, якое спаўняецца 16 лістапада. Узіраюся ў твар яго — радаснага, усмешлівага, запяняю позірк на аўтограф: «Шчырашонаму Алесю Андрэвічу — з павагай,

Песня — з гадоў юнацтва сённяшня старэйшага пакалення. Калі яна з'явілася, усе прадстаўнікі яго былі маладыя. Маладым быў і аўтар верша «Брыганціны...» Валянцін Лукша. Яму на той час споўнілася толькі 29 гадоў. Ігар Лучанок быў на год маладзейшы. Песня гэтая настолькі спадабалася ўсім, што адразу, кажучы сённяшнімі паняццямі, стала хітом. Ды, калі быць праўдзівым,

мастацкай прозы «Наша полацкая прафесія» (1966) і «Рамантыкі шасцідзясятых» (1967) таксама шмат у чым прысвечаны ўласна перажытаму. Пазней выйшлі кнігі вершаў і паэм «Атава», «Споведзь», «Сляды памяці», «Агни далёкіх гарадоў», «Баглейка», «Агонь і попель», «Покліч лёсу»... Шмат кніг выдаў і для дзяцей. Заявіў аб сабе і як патрабавальны, удумлівы перакладчык.

Ён разлічваўся ажно на 30 тамоў! На жаль, з-за неспрыяльных умоў быў спынены пасля выхаду некалькіх кніг. Затое пасляхода папаўняліся серыі «Бібліятэка прыгод і фантастыкі», «Бацькаўшчына», «Эўрыка» і іншыя.

Не менш важна і тое, што з лёгкай яго рукі беларуская дзіцячая літаратура, па сутнасці, заваявала ўвесь свет. За пятнаццаць гадоў кнігі, якія ў «Юнацтве»

Пакроваў шчодрая часіна

Чытаць сапраўдную паэзію — заўсёды задавальненне. Асабліва калі знаходзіш творы, што адпавядаюць твайму настрою. Такі момант я перажыў шаснаццаць гадоў назад. Павуцінкамі сплыло-адышло бабіна лета. Начама становілася настолькі холадна, што нават днём паветра не хутка прагрэвалася. Сіноптыкі не сёння дык заўтра абяцалі першыя замаразкі. Яно і зразумела: набліжалася старажытнае земляробчае свята славян — Пакровы, якое нашымі продкамі адзначалася і кастрычніка, а калі прытрымлівацца сучаснага календара, гэта амаль сярэдзіна месяца. Прыгадалася трапінае народнае выслоўе, прымеркаванае да гэтага перыяду: «Прыйшлі Пакровы, ці да зімы гаговы». Пакровы — гэта, да ўсяго, і такая часіна, калі адчуваеш наўкожа асаблівую прыгажосць. Таму пасля Пакроваў на вёсцы ладзіліся вяселлі. Для гэтага радаснага моманту ў жыцці маладых наступай спрыяльны час. Завяршыліся ўсе сельскагаспадарчыя работы. Хіба што заставалася ўбраць капусту. У гэты час і чытаў я кнігу Валянціна Лукшы «І родны дом, і цёлы свет», якую выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпусціла ў серыі «Беларуская паэзія XX стагоддзя».

мы і слова такога тады не ведалі. Ведалі ж і любілі цудоўныя вершы, не менш цудоўныя песні, сярод якіх была і «Стаяць на рэйдзе нашы брыганціны». Спявалі яе ля кастроў і ў застоллі. Гучала яна на розных вечарах. І ці не штодня перадавалася на радыё па заяўках удзячных слухачоў.

Па сутнасці, уся рэспубліка спявала:

*Стаяць на рэйдзе нашы брыганціны,
Стаяць і морам трызняць каравелы.
І сотні вёрст,*

і сотні дзён прайсці нам,

Калі яны падымуць крылы белыя.

*Прыйшлі ў свае сям'янаццаці да прычала,
Прыйшлі, на іх слядзім маўкліва, спрэжа.
І сто вятроў са ста дарог крычала,
І клікала далёка дарога.*

Нямала жыццёвых вёрстаў прайшоў на той час і сам Валянцін Лукша. Няхай і не сотно, а што не адзін дзесятак, то пэўна. Яго таксама клікала, вабіла далёка дарога. Пасля заканчэння ў сваім родным Полацку ляснога тэхнікума ў 1956 годзе дзевятнаццацігадовым юнаком паехаў па размеркаванні ў Пензенскую вобласць, дзе працаваў памочнікам таксатара Пензенскай аэрафоталесаўпрадчай экспедыцыі. Толькі нядоўга затрымаўся там. Паклікала да сябе родная Полаччына.

Натхніў камсамол

На беразе Заходняй Дзвіны акурат узводзіўся новы горад. Той самы, які сёння ўсе мы ведаем як Новаполацк. Разумеў юнак: навошта шукаць рамантыку ў далёкіх краях, калі яна ёсць і поруч з бацькоўскім домам. Яна ж была літаральна на кожным кроку. Знаёмае, блізкае з маленства з'ядноўвалася з новымі рэаліямі. Хіба можна было пра гэта не пісаць? Тады ж і нарадзіўся адзін з найлепшых яго вершаў «Глушцы»:

*Прыляцелі, сабраліся дзівакі,
Дзе было такавішча,
На ўзбярэжжы ракі,
І зайшліся, прыжмурывшы вочы,
На гудроне цэнтральнай плошчы.*

*Ды нядоўгім было такавішча глушцоў —
Раскалоў першы промень морак,
І пабылі птушкі —
З усіх бакоў,
Нібы воблачка, белы горад.*

Працаваў інструктарам Полацкага гаркама камсамолу, затым быў камсорган трэста № 16 «Нафтабуд». Крыху пазней звязаў лёс з мясцовым друкам. Пісаў пра тое, што добра ведаў. Пра тое, пра што не мог не пісаць. Усё гэта было прапушчана праз уласную душу, вынашана ў сэрцы. Як і вершы, што ўвайшлі ў яго першую кнігу «Гарады нараджаюцца сёння» (1964). Зборнікі дакументальна-

Паспрабаваў свае магчымасці і ў жанры оперы, напісаўшы лібрэта «Барвовы золак», якое на музыку паклаў кампазітар Кім Цесакоў. Гэтая опера, у якой ажываюць старонкі прозы Івана Мележа, паўстаюць, нібы жывыя героі яго «Палескай хронікі», прагучала на радыё ў 1979 годзе. Пісаць жа лібрэта пачаў яшчэ ў 1967 годзе.

Творчасць — справе не перашкода

Гэта дакладна ведаю, бо якраз тады студэнтам праходзіў журналісцкую практыку ў рэдакцыі газеты «Чырвоная змена», у якой Валянцін Антонавіч загадваў аддзелам ці то літаратуры, ці то літаратуры і культуры. Ды ад гэтага сутнасць не мяняецца. Галоўнае, што ён паважліва ставіўся да маладых талентаў. Рэгулярна ў «Чырвонцы» змяшчаліся літаратурныя палосы, рэцэнзаваліся новыя кнігі, праходзілі пасяджэнні літаб'яднання. У цэнтры гэтага кіпучага творчага жыцця знаходзіўся сам загадчык аддзела. Малады, энергічны, прыгожы, ён умеў згуртаваць вакол сябе людзей. Хутка і я знайшоў з ім агульную мову. Калі Валянцін Лукша падызліўся са мной, што збіраецца пісаць лібрэта па творах Івана Мележа, я, не задумваючыся, прапанаваў яму кнігу «Подых навальніцы», якую толькі што прыдбаў. Таму і быў у курсе таго, як яму пісалася.

Калі ж я стаў супрацоўнікам штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», мы даволі часта сустракаліся. Як і тады, калі Валянцін Антонавіч працаваў на радыё. Але асабліва пасля таго, як у 1979 годзе ён узначаліў новае выдавецтва «Юнацтва». Дарэчы, на гэтай адказнай пасадзе знаходзіўся каля дваццаці гадоў. Дзякуючы яму, «Юнацтва» ператварылася ў адно з вядучых выдавецтваў гэтага профілю на савецкай, а потым і на постсавецкай прасторы. Было ажыццёўлена шмат праектаў, якія мелі шырокі рэзананс не толькі ў нашай рэспубліцы, а і за яе межамі.

Пабачыла свет і выданне, роўных якому па значнасці не было на тэрыторыі Савецкага Саюза: пятнаццаць тамоў, шаснаццаць кніг! Былі прадстаўлены творы для дзяцей усіх саюзных рэспублік, а Расійскай Федэрацыі адведзены дзве кнігі. Том беларускай літаратуры «Вяснянка» вытрымаў два выданні. За гэтую «Бібліятэку...» Валянцін Лукша, а таксама пісьменнікі Уладзімір Анісковіч і Уладзімір Карызна, якія, рэдагуючы асобныя тамы, вельмі шмат зрабілі для паспяховага ажыццяўлення такой маштабнай задумкі, былі ўдастоены Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь.

Дзякуючы Валянціну Антонавічу распачаўся і яшчэ адзін не менш маштабны выдавецкі праект — «Бібліятэка замежнай дзіцячай літаратуры».

перакладаліся на 16 моў, адправіліся ў 110 краін, а ўсё найлепшае з іх літаратуры, як правіла, выдавалася па-беларуску.

3 мінулым і будучыня святлейшая

Па-ранейшаму шмат пісаў. У яго «дарослай паэзіі» ўзмацніліся публіцыстычныя моманты. Лірычны герой паўставаў непрымырымьым да подласці, здрады, хамелеонства. Такое не магло не напісана, бо душа паэта балела, без перабольшання, не толькі за асобнага чалавека, але і за ўвесь свет. А яшчэ крыўдна становілася, што нават многім сумленным людзям мана засланіла праўду і яны чамусьці вераць пустадомам, якія раптоўна перафарбаваліся, зноў павучаюць іншых, цяпер ужо з «дэмакратычных» пазіцый. Гэта было не проста выкрыццё прыстасаванцаў, а жаданне разабрацца ў самім сабе: ці так жыць, як трэба жыць, ці так рабіць, каб паставіць шлагбаум перад злом і маной.

Трывожны роздум падказаў яму напісанне верша «Вечны грэх», на месца лірычнага героя якога могуць паставіць сябе многія, хто здатны на пераэсэнсаванне сваіх учынкаў.

Тэмы вершаў падказалі і шматлікія замежныя паездкі. У многіх краінах пабываў, але, дзе б ні знаходзіўся, абавязкова не забываў пра родную Беларусь, пра любы сэрцу Полацк. Нездарма кажучы: душа — не падарожніца. Таму ёй і маркотна, калі знаходзіцца ўдалечыні ад знаёмых краявідаў, ад блізкіх людзей, ад усяго таго, што звязана з Радзімай. А роднай старонцы Валянцін Лукша прывіцціў нямала твораў. Апошнім жа часам больш пільна прыглядаўся і да мінулага, кідаючы свой позірк у абсяг даўніх стагоддзяў.

Як заклік, але адначасова і як сцвярджанне гучаць радкі:

*Зірніце на мінулае з даверам,
І будучыня будзе вам
Святлей...*

У творах паэта ажывалі воблікі Еўфрасіні Полацкай, Рагнеды, Кірылы Тураўскага, Сімяона Полацкага, Франціска Скарыны і шмат каго яшчэ, а гэта, як вядома, постаці знакавыя для Беларусі, бо менавіта яны сімвалізуюць тую здаровую духоўную пачаткі, пра якія, на жаль, на працягу дзесяцігоддзяў мы забывалі, а такое забіццё таксама паўплывала на тое, што шчодрый пасевы даў нацыянальны нігілізм, манкруцтва. Каб пазбаўляцца яго і трэба часцей звяртацца да вытокаў.

Яго творчая брыганціна ўжо дзесяць гадоў пагойдываецца на хвалях вечнасці: не стала Валянціна Антонавіча 15 верасня 2012 года. Сваімі ж найлепшымі творамі ён па-ранейшаму з намі.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Валянцін Лукша.

удзячнасцю і найлепшымі зычэннямі. Твой Вал. Лукша. 10. 10. 2006 г. Мінск», і спяшаюся адшукаць старонкі, дзе змешчаны два вершы, зместам сваім звязаныя з тым даўнім святкам. Адчуванне гэтакае ж, як тады, калі пазнаёміўся з імі ўпершыню. Апаўдаецца па-зямному проста, з той шчырасцю і натуральнасцю, што і быгае ў паэта, здатнага заўважаць прыгожае ў паўсядзённасці. Жывучы ёю сам, ён хоча, каб яе ва ўсёй паўнаце адчулі іншыя, хто з-за звычайных клопатаў і не заўсёды знаходзіць на гэта час.

Першы з вершаў — «Прымаразак» — як бы паэтычны эпілог да Пакроваў:

*Яшчэ Пакровы не прыйшлі,
Не ломіцца лядоўня ў дзверы,
А прымаразак па зямлі
Падкрадваецца коткай шэрай.*

*Ухутаў белізной траву,
Лістоту медзю пакрывае...
Сланечнік буйна галаву
На азалелы тын схіляе.*

*Антоні адрываюць сны,
Малоцыя дол да ранку шчыра...
Ключы святляя ад вясны
Вяртаюць журавы ў вырай.*

Да другога верша «Пакровы», што змешчаны следам за першым, эпіграфам узятая адна з вышэйпрыведзеных мною прымавак, праўда, у яе пашыраным варыянце: «Святы Пакроў накруў зямлю жоўтым лістом, маладым сняжком, ваду лёдам, пчала мёдам, рыбу луской, дрва карой, птаху пяром, дзеўку чапцом». Гэты твор, як і папярэдні, напісаны так, што вобразы кладуцца на паперу выразнымі мазкамі, кожны з якіх сам па сабе ўжо значны, а, разам узятыя, яны ствараюць яшчэ больш каларытны малюнак, выхлуплены з рэчаснасці.

Брыганціна як ветразь рамантыкі

Ужо прадстаўленне кнігі Валянціна Лукшы «І родны дом, і цёлы свет» у серыі «Беларуская паэзія XX стагоддзя» — знакавае. Кандыдатаў трапіць у гэтую аўтарытэтную бібліятэчку паэзіі было шмат, таму і адбор існаваў строгі. Хоць з-за абмежаванасці аб'ёму тамоў у яе уваходзіла далёка не ўсе нават з найлепшага, напісанага пэўным аўтарам. «Недабор» адчувальны і ў Валянціна Антонавіча. Па нейкай прычыне не трапіў у кнігу верш «Брыганціны», які, пакладзены на музыку Ігарам Лучанком, стаў папулярнай песняй «Стаяць на рэйдзе нашы брыганціны».

Падмурак сяброўства

Адзін з кірункаў дзейнасці Саюза пісьменнікаў Беларусі — міжнародныя стасункі. З якімі краінамі найболей актыўна супрацоўнічае аб'яднанне? На пытанне адказвае намеснік старшынні СПБ, публіцыст і перакладчык Аляксей Чарота.

— За мінулыя гады дагаворы аб супрацоўніцтве заключаны з рознымі пісьменніцкімі супольнасцямі свету. У пералічу некаторыя ці нават большасць з іх. Ёсць дагавор аб супрацоўніцтве з Усеславянскім таварыствам пісьменнікаў з Сербіі. З сербскага боку яго падпісаў Зоран Марчэта яшчэ ў 2013 годзе. 2013-ы адзначыўся і пагадненнем паміж СПБ і Саюзам курдскіх пісьменнікаў. І ў гэтым жа годзе падпісалі дагавор з пісьменніцкай арганізацыяй Кітая. З 2013-га дзейнічае і Пагадненне з Нацыянальным саюзам пісьменнікаў і артыстаў Кубы. У 2010 годзе быў падпісаны дагавор з Саюзам пісьменнікаў Казахстана. Яшчэ раней СПБ пачаў

Фота Кастуся Дробава.

Аляксей Чарота.

супрацоўнічаць з Саюзам пісьменнікаў Рэспублікі Малдова, а таксама з Саюзам арабскіх пісьменнікаў. А ў 2020 годзе заключаны Дагавор аб супрацоўніцтве з Нацыянальным саюзам пісьменнікаў Кыргызскай Рэспублікі. Яшчэ ў 2015 годзе заключылі Дагавор з Саюзам славацкіх пісьменнікаў.

— **Відавочна, што няблага складаюцца стасункі з Расійскай Федэрацыяй?..**

— Па-першае, мы арганізуюем работу з СП Расіі ў межах Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі. Па-другое, у нас склалася практыка падпісання пагадненняў з рэгіянальнымі пісьменніцкімі арганізацыямі Расіі. Напрыклад, такія дамовы існуюць з Рэспублікай Дагестан і Калужскай вобласцю. Зараз прапрацоўваем пытанне аб пагадненнях, дамовах з іншымі рэгіёнамі — напрыклад, з Астраханскай вобласцю, Якуціяй, а таксама з Кабардзіна-Балкарскай і Чачэнскай Рэспублікай.

— **Што даюць такога характару міжнародныя дакументы?**

— Безумоўна, яны носяць дэкларацыйны характар. І ўсё ж з'яўляюцца вельмі важным падмуркам для развіцця і пашырэння міжнародных літаратурных сувязей. Дзякуючы ім пра нас больш ведаюць, выходзяць на Саюз з рознымі ініцыятывамі. Але супрацоўніцтва ладзіцца найлепей у тых выпадках, калі ў той ці іншай краіне жывуць і працуюць

нашы добрыя сябры — паэты, празаікі, перакладчыкі, літаратуразнаўцы, якім цікавая беларуская літаратура.

— **Якія прыклады можае прывесці?**

— У Таджыкістане добрым нашым сябрам з'яўляецца Ато Хамдам. У Сербіі — Даяна Лазаравіч. У Чачэнскай Рэспубліцы — Адам Ахматукаеў. У Чувашыі — Валеры Тургай. У Літве — Вітаўтас Жэймантас. У Казахстане — Любоў Шапкова, Райхан Мажэнкызы. У Кітаі — Чжан Хуэйцінь... Менавіта дзякуючы ім і шмат каму яшчэ творы нашых сучасных пісьменнікаў, як, дарэчы, і творы класікаў, перакладаюцца і выходзяць у друк на іншых мовах — і асобнымі выданнямі, і ў газетах і часопісах. Між тым у Беларусі штогод ладзіцца сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час», таксама праводзіцца ў пярададзень Дня беларускага пісьменства міжнародныя круглыя столы з удзелам беларускіх і замежных аўтараў. За мінулыя гады (пачатак традыцыі правядзення круглага стала — у 2007 годзе; а сімпозіума — у 2015 годзе), запрашалі ў Беларусь творцаў больш як з 25 краін свету.

Гутарыў Кастусь ЛЕШНІЦА

Са шчырай цікавасцю

У любой краіне ёсць пісьменнікі, якія па той ці іншай прычыне не карыстаюцца чытацкай увагай. Да пачатку двухтысячных гадоў менавіта да такіх, амаль забытых, можна было аднесці і Уладзіслава Нядзведскага.

— Наша ўстанова была адкрыта ў 1999 годзе, — расказвае дырэктар Мікашэвіцкай гімназіі імя У. І. Нядзведскага Сяргея Высоцкі. — У першыя гады яе існавання ў педагогічным калектыве ўзнікла ідэя ўвечкавечыць памяць нашага земляка, пісьменніка Уладзіслава Нядзведскага. Які трагічна загінуў у 70-я гады мінулага стагоддзя, і прывоіць яго імя гімназіі. У 2005 годзе, разгледзеўшы хадайніцтва Лунінецкага райвыканкама, Брэсцкі абласны выканаўчы камітэт прыняў рашэнне аб прысваенні Мікашэвіцкай гімназіі імя паэта і празаіка.

Уладзіслаў Іосіфавіч у пасляваенныя гады выхоўваўся ў дзіцячым доме ў Мікашэвічах. На літаратурную творчасць яго натхніў Якуб Колас — народны паэт у 1947 годзе прызджаў на сустрэчу са сваімі выбаршчыкамі. На ёй пабываў і юны Уладзіслаў. Пазней ён скончыў філалагічны факультэт БДУ, быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў. Яго літаратурная спадчына — гэта каля дзясятка кніг прозы і паэзіі, якія па сёння карыстаюцца попыткам у чытачоў, з цікавасцю вывучаюцца літаратуразнаўцамі.

Першы дзень памяці У. Нядзведскага адбыўся ўжо ў 2002 годзе, 17 кастрычніка — у дзень, калі пісьменнік трагічна загінуў. За гэты час у Мікашэвіцкай гімназіі

пабывала шмат творчых гасцей, у тым ліку Ніл Гілевіч, Анатоль Вяцінскі, Уладзімір Ліпскі, Тенадзь Бураўкін, Віктар Казько, Леанід Дранько-Майсюк, Анатоль Зэкаў, Уладзімір Мароз і іншыя.

Чарговы дзень памяці адбыўся зусім нядаўна. На гасцінную палескую зямлю завіталі пісьменнік, галоўны рэдактар папулярнага выдання «Гаспадыня. Сямейны часопіс» Зіновій Прыгодзіч і паэт Васіль Жуковіч. Па традыцыі знаёмства гасцей з установай адукацыі пачалося з сустрэчы з вучнямі малодшых і сярэдніх класаў. У 2–4 класы накіраваўся Васіль Жуковіч, а ў 5–6 — Зіновій Прыгодзіч. Творы Васіля Аляксеевіча маюць моцны выхаваўчы патэнцыял, таму і ўключаны ў школьную праграму. А яшчэ ён аўтар многіх пазнавальных кніжак. Дзятва не толькі з захапленнем слухала розныя творы ў выкананні В. Жуковіча, але і вяла жывую размову з госцем. Надоўга запамінацца вучням і своеасаблівы ўрок з настаўнікам Зіновіем Прыгодзічам. Літаратар прадставіў многія свае кнігі. Аўтар заклікаў любіць і шанаваць свою малую радзіму і родную краіну, вывучаць і берачы гісторыю Беларусі. А яшчэ параіў паважаць землякоў за іх працоўныя і баявыя подзвігі і невычарпальны талент. Біліц-апытанка, падрыхтаваная навуэнцамі, завершыла ўрок. Як адзначыў З. Прыгодзіч, яна ўразіла шчырай, жывой цікавасцю дзяцей да літаратуры, пытанняў грамадскага жыцця.

Мерапрыемствы ў гонар памяці У. Нядзведскага прадоўжыліся ў актавай зале гімназіі. Невялікая

Госці разам з настаўнікамі пасля ўрачыстага вечара.

літаратурна-тэатральная пастаноўка нагадала глядачам малавядомыя старонкі з жыцця знакамітага зямляка, пазнаёміла з яго творами. Зіновій Прыгодзіч і Васіль Жуковіч, да якіх далучыўся мясцовы краязнаўца Сцяпан Нефядовіч, чыталі свае вершы, прыгадваў сустрэчы з таварышам па цэху.

Прыемна заўважаць, як на змену сённяшнім паэтам і празаікам растуць юныя таленавітыя творцы. Госці разам з дырэктарам гімназіі Сяргеем Высоцкім уручылі Панаровыя граматы і салодкія прызы актыўным удзельнікам літаратурнага конкурсу імя У. І. Нядзведскага навуэнцам гімназіі Ксенія Клімковай, Аліне Высоцкай і Аліне Жогаль. Пераможцай стала Міхаліна Хвасюк.

Юлія БАГАН
Фота даслана аўтарам

Вуснамі дзяцей

Міжнародны фестываль-конкурс дзіцячай і юнацкай творчасці «Вуснамі дзяцей гаворыць мір» нядаўна прайшоў у Томску. Гісторыя фестываля дзясца з 1995 года, калі конкурс быў абласны. Сёлета ён ужо дзясяты раз праходзіў у статусе міжнароднага, што ўвчавідкі пабырыла межы, заахваціла больш удзельнікаў, адлюстравалася на ўзроўні работ юных аўтараў. Многія ўдзельнічаюць ў ім штогод, таму відаць іх творчы рост.

У гэтым годзе 411 адораных школьнікаў і студэнтаў падлі заяўкі на ўдзел у фестывалі. Большасць — з Томска і Томскай вобласці. Але былі і замежныя аўтары, студэнты, якія навуаюцца ў томскіх ВНУ. Некаторыя прыехалі з більш саюзных рэспублік, а таксама з Кітая, Манголіі і нават афрыканскай краіны Кот-д'Івуар... Яны ішлі на рускай мове і на добрым узроўні. Сёлета ўдзел у конкурсе прынялі і беларускія вучні са школы № 3 горада Любань, 170 сярэдняй школы сталіцы і з Вераб'евіцкай базавай школы Навагрудскага раёна (Продзенская вобл.). Ніякіх тэм удзельнікам звычайна не прапановіваюцца, школьнікі і студэнты ішлі пра тое, што ім асабліва блізка. Большасць маладых аўтараў шчырыя ў сваёй творчасці, дасылаюць вершы і апавяданні, казкі і навалы, прасякнутыя пачуццямі. У змесце ўдаваюцца падзеі з біяграфіяў аўтараў. Членам журы нялёгка выбраць найлепшыя работы.

Два дні ішло абмеркаванне твораў, работа праходзіла на пляцоўцы Томскай абласной бібліятэкі. Канкурсанты раздзелены на групы па жанрах і ўзростах. Дзеці праслухоўваюць выступленні равеснікаў і ацэнку іх творчасці членамі журы, прымаюць удзел у абмеркаванні, з хваляваннем чытаюць свае вершы і апавяданні. Ахвотныя пры дапамозе канферэнц-сувязі падключаліся

да абмеркаванняў. Георгій Хадзееў з Будзёнаўска, Варвара Гаўрылка з Беларусі, Інэса Бурук з малдаўскага горада Едзнец, якія прыслалі заяўкі, таксама маглі прыняць удзел у творчых майстар-класах і абмеркаванні рукапісаў.

Чатырнаццаць паэтаў і празаікаў з Томска, Кемерава, Санкт-Пецярбурга, Масквы, Мінска працавалі ў гэтыя дні з дзецьмі і студэнтамі, кіравалі секцыямі. Завершаны няпростае праца і ўсе гарачыя спрэчкі ў час пасяджэння творчых лабараторый, і вось на закрыцці фестываля ўручаюцца дыпламы пераможцам. Апрача Гран-пры,

Падчас уручэння прызоў.

першых месцаў у прозе і паэзіі, юныя аўтары заахваваюцца дыпламамі ў розных намінацыях. Дыпламамі ў намінацыі «Масты дружбы» ўзнагароджаны Варвара Гаўрылка і Насця Бердыгулава з Вераб'евіцкай базавай школы Навагрудскага раёна, Насця Насановіч з сярэдняй школы № 3 з Любані, у намінацыі «Літаратурная палітра» ўзнагароджана Соф'я Кавалеўская (Любань). Асабліва прыемна паведаміць пра вучня 5-га класа сярэдняй школы № 170 горада Мінска Аляксея Сучко, які атрымаў дыплом — 2-е месца — за творчыя поспехі.

Ці ж гэта не радасць — мець поспехі ў пісьменстве ў маладыя гады? А для нас, членаў журы, шчасце — вывядзіць найлепшых, таленавітых, справядліва растлумачыць кожнаму іх знаходкі і хібы, адзначыць цікавыя дэталі і лішнія эпізоды.

Вера БУЛАНДА
Фота даслана аўтарам

Апірышча — народныя традыцыі

Алена Чэ
«Адлюстраванне», 2021 г.

Рамяство і ўменне

Пра тое, якім задумвалася і якім атрымалася V Трыенале дэкаратыўнага мастацтва «ДЭКАРТ-22», арганізатары гутарылі напярэдадні адкрыцця праекта ў Доме прэсы. У ліку ўдзельнікаў прэс-канферэнцыі — прадстаўнікі Міністэрства культуры і музейных устаноў, мастакі і скульптары. Размова атрымалася даволі займальная, бо і тэма зайўлена вельмі грунтоўная, калі не сказаць неабдымна: «Сучаснае беларускае дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва: эстэтычнае выхаванне, імідж і прэзентацыя Беларусі ў свеце».

— Апошнія гады асабліва ўвага аддаецца адраджэнню і развіццю нацыянальных традыцый дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, розных відаў народных рамёстваў, аб'яднанню носьбітаў нематэрыяльнай культурынай спадчыны і перадачы іх вопыту і ўменняў маладому пакаленню, фарміраванню нацыянальных брэндаў, — адзначае кансультант упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Беларусі Іван Галабурда. — Неабходна выразна расставіць прыярытэты і паслядоўна вырашаць задачы папулярызацыі нацыянальных відаў народных мастацкіх рамёстваў і на іх аснове фарміраваць пэўны брэнд.

Іван Іванавіч таксама звярнуў увагу на тое, што асноўнымі застаюцца традыцыйныя кірункі народных мастацкіх рамёстваў, аднак разам з тым ствараюцца ўмовы для развіцця і папулярызацыі сучасных відаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Прадстаўнік Міністэрства

Леанід Рыжкоўскі «Летазілчэнне», 2022 г.

культуры прывёў наступную статыстыку: сёння ў краіне існуе 104 дамы рамёстваў, на базе якіх ствараюцца і іншыя клубныя аб'яднанні, працуе 1883 аматарскія калектывы і студыі дэкаратыўна-прыкладнага і выяўленчага мастацтва

(з іх 1665 для дзяцей). Між тым гэтыя клубныя фарміраванні аб'ядноўваюць 16 334 удзельнікаў, у тым ліку 14 167 дзяцей. Найменне «Народна-ўзорны» прысвоена 72-м такім калектывам. Пяць калектываў носяць званне «Заслужаны аматарскі калектыв Рэспублікі Беларусь». Да таго ж больш чым 1,5 тысячы майстроў народных мастацкіх рамёстваў — носьбіты тэхналогіі ўзнаўлення элементаў традыцыйнай народнай культуры.

Дарэчы, у 2021 годзе спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей краіны папоўнілі 18 аб'ектаў, у ліку якіх 11 нематэрыяльных праяўленняў творчасці чалавека. Беларускія аб'екты, уключаныя ў спіс ЮНЕСКА, становяцца ўсё больш вядомымі на міжнародным узроўні; іх спіс папаўняецца. Так, у штаб-кватэру ЮНЕСКА ў 2021 годзе была накіравана намінацыя «Саломалічэнне Беларусі. Мастацтва, рамяство і ўменне» для ўключэння ў рэпрэзентацыйны спіс нематэрыяльнай культурынай спадчыны чалавецтва. У наступным месяцы плануецца разгляд дадзенай намінацыі.

Скрозь і ўсюды

Вяртаючыся да трыенале: гэтым разам адну з традыцый вырашылі парушыць. Гаворка аб слове «прыкладное», бо праект сёлета мае назву «Трыенале дэкаратыўнага мастацтва» і скіраваны на эстэтыку.

Лілія Нішчык «Гармонія станаў», 2016 г.

— Любое мастацтва тэкстылю, керамікі, металу (спіс кірункаў можна працягнуць), вядома, заўсёды абапіраецца і паходзіць ад народных традыцый, — падкрэсліла першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў Наталля Шаранговіч. — Гэта тая крыніца, без якой не можа існаваць прафесійнае мастацтва. Сёння многія творцы і іх вучні, паслядоўнікі, абапіраючыся на традыцыйную спадчыну, эксперыментуюць і дэманструюць уласнае разуменне дэкаратыўнага мастацтва як сучаснай пластыкі. І гэта добрая жывая сувязь паміж пакаленнямі і паміж пластамі народнага і прафесійнага мастацтва, якое ў нас вельмі яркае, разнастайнае, эксперыментальнае. Яно патрабуе таго, каб яго бачылі скрозь і ўсюды.

Асноўная пляцоўка V Трыенале дэкаратыўнага мастацтва Беларускага саюза мастакоў «ДЭКАРТ-22» — Рэспубліканская мастацкая галерэя «Палац мастацтва». Аднак арт-праект не абмяжоўваецца нават гэтай буйной прасторай: запланаваны ці ўжо адкрыліся выстаўкі ў Нацыянальнай бібліятэцы, Музеі горада Мінска — Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага, Гарадской мастацкай галерэі Л. Д. Шчамялёва, арт-гасцёўні «Высокае месца», а таксама ў галерэі «Мастацтва»

Валерый Калтыгін.
3 серыі «Скрыжаванні», 2009 г.

Беларускага саюза мастакоў. Сярод такіх — «Лічбы» Маргарыты Шчамялёвай, «Калядная казка» Веры Блінцовай і Любові Кірылавай, «TERRA COTTA» (калектыўная выстаўка керамічнай скульптуры), экспазіцыя памяці Алы Непачаловіч, Ларысы Густавай і Уладзіміра Лісавенкі.

— Адзін з тэкстыльных праектаў — выстаўка міні-тэкстылю, якую мы праводзім другі раз, — расказала мастак па тэкстылі, старшыня секцыі тэкстылю Беларускага саюза мастакоў Вольга Рэднікіна. — Так, прадстаўляем работы ў розных матэрыялах і тэхніках, абмежаваныя па памеры: 20 на 20 ці 30 на 30 сантыметраў. Такі памер дазваляе мастаку хутка апрабаваць новыя матэрыялы і ўвасобіць сваю ідэю. Калі разважалі пра тэму выстаўкі, палічылі, што будзе цікава паказаць тэкстыль праз сінтэз абсалютна розных тэхнік і матэрыялаў. Работы нашых удзельнікаў зроблены з выкарыстаннем шкла,

Ксэнія Трафімава-Сізова
«Размова з небам», 2022 г.

пластыку, сінтэтычных валокнаў... Яны часта выходзяць у прастору, у аб'ём, але ўсе працягваюць сябе як тэкстыль, хоць часам і вельмі нечакана.

У пошуках перспектываў

У сценах Палаца мастацтва да 11 снежня можна пазнаёміцца з велізарнай колькасцю работ. Арганізатары, як звычайна, імкнуліся прадставіць і мастакоў, і іх творы як мага шырэй, а таксама пайднаць у адной прасторы традыцыю і наватарства. Нельга не прызнаць: арыентавацца ў прапанаваных умовах даволі складана. Якраз цікавае спалучэнне тэхнік, разнастайнасць матэрыялаў, тэматычнае і ідэйнае багацце ўтвараюць сінтэз, спасціжэнне сутнасці якога — справа бессэнсоўная. Лепей, як ужо гаварылася, падарожнічаць у пошуках адметнага, яркага, перспектываўнага. Карціцы вылучаць кагосці з аўтараў, чые творы, напрыклад, кранулі колерам, уразілі кампазіцыяй, захапілі пластыкай, але занятка дастаткова невысакародны — усё ж на вельмі розных

Марыта Голубева «Спадчына», 2022 г.

тэрыторыях мастацтва працуюць аўтары. Ды і не так шмат часу прайшло, каб асэнсаваць убачанае, зрабіць пэўныя высновы і перайсці да суб'ектыўных ацэнак.

Цікава, што ў агульнай экспазіцыі прысутнічаюць і персанальныя міні-праекты аўтараў. Так, «Пласт» (экспазіцыя керамікі) курыравалі Вольга Сямашка і Ганна Амбросова, якія, як можна здагадацца, абмежавалі мастакоў плоскасцю. Шмат месца вылучана пад мастацкае шкло: многія кампазіцыі створаны падчас сімпозіума на шклозаводзе «Нёман». Тут даніну павагі вырашылі выказаць і Таццяна Малышавай, якая больш за 40 гадоў працавала на «Нёмане». Несумненна, адной з зорак трыенале дэкаратыўнага мастацтва стаў Валерый Калтыгін, які прадставіў «Спева гліны і агню». Яно зразумела: вобразы, створаныя аўтарам, захапляюць і звычайнага аматара мастацтва, і прафесіянала. Дарэчы, Валерый Калтыгін — аўтар пленэру «Арт-Жыжалі», які стаў візіткай айчынай керамікі і брэндам, вядомым у многіх краінах свету. Да таго ж майстар шмат гадоў выступае за стварэнне ў Бабруйску, дзе жыве і працуе, Цэнтра сучаснай керамікі. Падтрымка ў гэтай справе яму неабходная.

Рэспубліканская выстаўка, якая сабрала работы, створаныя пераважна на працягу апошніх трох гадоў, толькі пачала сваю працу. Ёсць думкі, што наперадзе яшчэ шмат адкрыццяў і вынікі трыенале «ДЭКАРТ-22» могуць быць самымі непрадказальнымі.

Югенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Помнік страчанаму, або Кампазіцыя, дзе пануе колер

«Чырвоны дом у Мінску», 1928 г.

Мінск пачатку мінулага стагоддзя — якім ён бачыўся тагачасным мастакам? Іх творы — не толькі яскравая частка айсчыннага мастацтва, але і старонка гісторыі: усё ж аблічча горада вельмі змянілася за апошнія 100 гадоў. Атмасферу сталіцы Беларусі перыяду зрухаў здолелі перадаць нямногія мастакі, у іх ліку — Меер Аксельрод, 120-годдзе якога адзначаецца сёлета.

Мастак, які нарадзіўся ў Маладзечне, пачынаў творчы шлях менавіта ў Мінску. На яго лёс выпала нямала выпрабаванняў — біяграфы даўно адсачылі яго жыццёвы шлях. З найменш трагічнага: падчас Першай сусветнай вайны яўрэяў высілілі з прыфрантавай паласы — сям'я мастака была вымушана шукаць прыстанак. Знайшла ў Тамбове. Там у 1916 годзе Меер Аксельрод узяў першыя ўрокі малявання ў Віктара Перэльмана.

Пазней былі і вучоба ў Вышэйшых мастацка-тэхнічных майстэрнях (ВМАТЭМАІС), і ўступленне ў таварыства «4 мастацтвы», і ўдзел у шматлікіх выстаўках, увага да мастака з боку вядучых мастацкіх крытыкаў... Аднак, на жаль, у сярэдзіне 1930-х нішто не перашкодзіла ўплывовым дзеячам мастацтва, некаторым крытыкам абвясціць Меера Аксельрода фармалістам і адхіліць ад удзелу ў выстаўках. Што заставалася мастаку? Працягваць ствараць. Вядомы факт: у 1941 годзе мастак, эвакуіраваны ў Алма-Ату, запрошаны ў здымачную групу фільма «Іван Грозны» Сяргея Эйзенштэйна. Там займаўся эскізамі і выкананнем фрэсак.

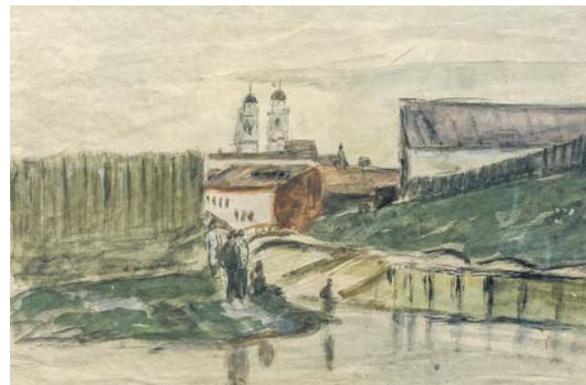
Пазней удзельнічаў у выстаўках, ілюстраваў кнігі розных, у асноўным яўрэйскіх, пісьменнікаў, часта бываў у Беларусі... Аднак наўрад ці адчуў сапраўдны поспех — ніводнай персанальнай выстаўкі ў Маскве, дзе жыў і працаваў да канца жыцця, так і не дачакаўся. Быць мастаком, прытым яўрэйскім, чыя творчасць не з'яўлялася часткай ніводнай з магістральных плыняў у мастацкім свеце Савецкага Саюза, — як гэта? Творца дакладна ведаў.

Найбольш вядомыя цыклы Меера Аксельрода — трагічныя. Гэта «Вайна. Бежанцы», створаны яшчэ ў 20-я гады мінулага стагоддзя, і «Нямецкая акупацыя», які з'яўляўся на свет у гады Другой сусветнай. Ці памятаюць пра гэтыя работы сёння? Між тым абсяг інтарэсаў аўтара не абмяжоўваўся нейкімі тэмамі. Так, асобная старонка яго творчасці расказвае пра Мінск, які стаў родным для мастака. Выстаўка «Меер Аксельрод. Успаміны пра Менск» у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы — прысвячэнне не толькі юбілею мастака, але і 955-годдзю Мінска. Стваральнікі экспазіцыі зазначаюць: карціны, што ўвайшлі ў выставачны праект, маюць у тым ліку дакументальную каштоўнасць і ўспрымаюцца сёння як помнік страчанаму старасвецкаму абліччу беларускай сталіцы, якое добра ведаў і любіў Янка Купала.

Усе работы, прадстаўленыя ў экспазіцыі-прысвячэнні, захоўваюцца ў прыватнай калекцыі Аляксандра Радаева і, па запэўненні арганізатараў, экспануюцца ўпершыню. Вядома, што ў канцы жыцця Меер Аксельрод працаваў над серыяй карцін «Успаміны аб старым Мінску», аднак выстаўка ў Купалаўскім прапануе работы больш ранняга перыяду творчасці. У іх — погляд сучасніка на Мінск 1920-х, жыхара горада на яго будзённае жыццё. Шараватыя домкі зліваюцца з пахмурным небам (дарэчы, ключавы вобраз у пейзажах), светлыя, часам яркія сцены некаторых будынкаў адцяняюць змрочныя вулачкі (пяшчотныя колеры даюць

святочнасці спакойнай кампазіцыі), зеляніна хавае ад чужых вачэй такія розныя гісторыі: людзі то спяшаюцца, то запавольваюць крок, углядаючыся ўдалечыню ці заўважаючы нешта істотнае побач з сабою... Ва ўсім гэтым — адчуванне суровасці часу побач з цяплом асаблівай прасторы, у якой знайшлося месца духоўнай свабодзе.

Динамічныя лініі, ненапружаныя формы, лаканізм дэталей — нешматлікія інструменты мастака, даволі стрыманага, схільнага да прастаты. Дарэчы, і ў малюнках алоўкам, якіх у экспазіцыі даволі шмат, адсутнічаюць асаблівыя націскі і штрыхавыя акцэнтны.

«Мінск», 1928 г.

Жывапіс Меера Аксельрода лёгкі ў сваёй бегласці. Здаецца, яму хапала аднаго погляду, адной дэталі, аднаго пачуцця, каб стварыць гарманічную кампазіцыю, у якой пануе колер.

Выстаўка «Меер Аксельрод. Успаміны пра Менск» будзе працаваць да 3 снежня.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Фарбы шчасця і радасці

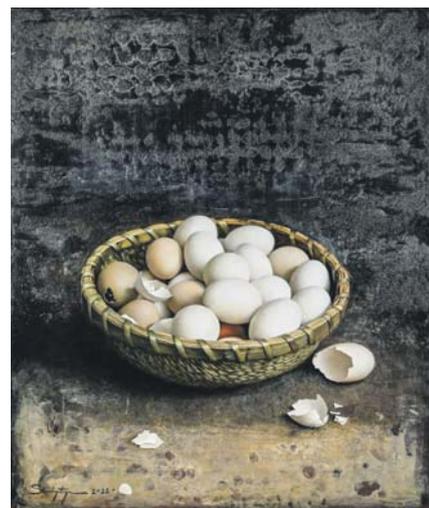
Выстаўка-продж работ маладых мастакоў Беларусі «Асенні салон» скончыла сваю работу месяц таму. Фіналам буйнога праекта стала абвясчэнне пераможцаў і дэманстрацыя твораў найлепшых мастакоў гэтага года. Невялічкая экспазіцыя доўжылася літаральна пару дзён, што не дало магчымасці ахвотным асэнсаваць і, магчыма, ацаніць выбар болей як 20 тысяч гледачоў. А менавіта яны вызначалі пераможцаў «Асенняга салона». Наўздагон выстаўцы дзелімся некаторымі думкамі пра яе.

Жывапіс, графіка, скульптура, інсталляцыя, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва і фатаграфія — творы гэтых кірункаў былі прадстаўлены на фестывалі. Здаецца, сёлётняя трыумфатары наўрад ці могуць здзівіць тых, хто хоць крышачку сочыць за мастацкім працэсам у краіне.

Па выніках галасавання гледачоў арганізатары назвалі імёны 32 пераможцаў. У «Жывапісе» перамогу атрымалі Наталія Неўмяржыцкая, Kate Shi, Андрэй Пічужкін, Вольга Мілюк і Аляксандр Даманаў. Намінацыю «Графіка» прадставілі

пераможцы Лізавета Пастушэнка, Уладзіслаў Заяц, Кацярына Коўзусь, Марыя Сыракваш і Ганна Кохан. Сярод скульптараў гледачам прыйшліся даспадобы творы Фёдара Каштанава, Арцёма Мядзведзева, Ільі Гічана, Максіма Шчавеля і Яна Басалыгі. У секцыі «Інсталляцыя» пераможцамі сталі Надзея Хмыль, Ірына Котава, Юлія Качур, Паліна Корзун-Фомчанка і Мар'яна Карповіч. У намінацыі «Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва» гледачы вылучылі работы Марыі Рудакоўскай, СВЕЧКІ, Юліі Цярэшкі, Анастасіі Каліноўскай і Юліі Драпец. Найбольш выдатнымі фатаграфіямі наведвальнікі «Асенняга салона» палічылі Аляксандра Шкарубубу, Ганну Мельнікаву, *Bikimaksi*, Ксенію Лакотку і Віталія Жыхарова. Многія з гэтых аўтараў невядомыя шырокаму колу гледачоў. У гэтым і фішка — быць заўважаным даецца шанс любому творцу, нават таму, хто толькі-толькі пачынае свой шлях у мастацтве. Хоць адсюль зразумельна шматлікія негатыўныя водгукі, абурэнне і пытанні да мастацкай вартасці тых ці іншых работ пасля прагляду выстаўкі цалкам. Ці было б мэтазгодным у большай ступені абмяжоўваць ахвотных паўдзельнічаць (а патрабаванні да якасці твораў, здаецца, і так дастаткова)? Натуральна, гэта не ў інтарэсах арганізатараў, якія штогод так ці інакш імкнучца адлюстраваць актуальныя плыні ў сучасным айчынным мастацтве.

Самае цікавае, што абсалютнымі пераможцамі «Асенняга салона» сталі жывапісцы Алеся Скарабагатая і Фёдар Бажын. Работы Алеся Скарабагага атрымліваюць самыя станоўчыя водгукі ад гледача не толькі беларускага, але і замежнага. Творчасць жа Фёдара Бажына, брэсцкага аўтара, які не мае спецыяльнай мастацкай адукацыі, унікальная па-свойму. Яго творы, недзе абстрактныя, але ў большасці канцэптуальныя, схіляюць да разважанняў аб шчасці і радасці, аб незаўважаных баках жыцця, якія дазваляюць адчуць задаваленне ад існавання на гэтай планеце. Здаецца, менавіта гэтым гледачоў прывабліваюць поўныя яркіх колераў няхітрыя карціны Фёдара Бажына.

Алеся Скарабагатая «Нараджэнне», 2022 г.

Фёдар Бажын «Шлях артыста», 2022 г.

Аляксандр Шкарубуба «Акно», 2020 г.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Афіша фільма «Сястра».

Лістападаўскае золата

Падводзім вынікі XXVIII Мінскага міжнароднага кінафестывалю «Лістапад». Бадай, пачаць варта з асноўнага конкурсу ігравых фільмаў — цэнтральнай падзеі кінафоруму. Менавіта сярод твораў дадзенай катэгорыі членамі журы выбіраецца найлепшы фільм фестывалю, стваральнікам якога і ўручаецца галоўная ўзнагарода — Гран-пры «Золата «Лістапада»». Сёлета за званне найлепшай спрачаліся дзесяць кінакарцін з розных куткоў свету: сярод намінантаў адзначыліся прадстаўнікі Балгарыі, Расіі, Ірана, Казахстана, Кыргызстана, Кітая... Словам, канкурэнцыя сур'езная.

Нягледзячы на гэтую геаграфічную і, што самае галоўнае, стыльваю разнастайнасць (якая мяжуеца з разнароднасцю), найлепшы фільм «Лістапада» не назавеш. Хутчэй, яно атрымалася досыць прадказальным, а ў чымсьці нават і кампрамісным. Так, Гран-пры фестывалю ўдасцоена расійская стужка «Здаровы чалавек» рэжысёра Пятра Тадароўскага. Зразумейце правільна, «Здаровы чалавек» — вельмі дастойнае кіно, адназначна вартае ўвагі. Ды асмелімся заявіць, што як па форме, так і па змесце гэты фільм аказаўся самым «бясшкродным» з усіх прадстаўленых.

Тым не менш было б несправядліва сцвярджаць, нібыта рашэнне экспертаў пазбаўлена ўсякай ініцыятывы. Закрываючы вочы на тое, што адным з членаў журы з'яўляўся Аляксей Рызанцаў, генеральны дырэктар кампаніі «Каро-Премьер», адказнай за пракат фільма (усё-ткі Аляксей Анатольевіч абяцаў, што не стане галасавць, калі чарга дойдзе да названай карціны), можна сказаць, што такая развязка бачыцца глыбока сімвалічнай. Тут дарчы будзе прыгадаць іншую гісторыю, што мела месца ў 1998 годзе. «Золата «Лістапада» тады дасталася фільму «Краіна глухіх», які вельмі ўразіў мінскую публіку. А паставіў гэтую стужку не хто іншы, як Валеры Тадароўскі, бацька сёлетагна лаўрэата.

Гэткім, трэба адзначыць, вельмі элітантным чынам дырэкцыя і журы фестывалю заведчылі сімвалічнае вяртанне да каранёў, аб якім падчас цырымоніі закрыцця згадваў старшыня форуму Аляксандр Яфрэмаў. Удвай сімвалічнай узнагароджанне выглядае ў святле фестывальнага слога «Сапраўдны каштоўнасці». Мяркуючы па стужках, прадстаўленых у праграме, не апошнія месцы сярод такіх каштоўнасцей займаюць традыцыі і пераёмнасць. У выпадку з радавітай рускай сям'яй Тадароўскіх гісторыя набывае ну зусім літаратурны выгляд (у рэшце рэшт, Пятром звалі і дзед — вялікага кінарэжысёра).

«Асаблівыя словы падзякі хацелася б выказаць беларускім глядачам. Мы прэзентавалі наш фільм, была поўная зала. Неверагодна прыемна бачыць шчырыя эмоцыі нашых гасцей: хтосьці плакаў, хтосьці смяяўся. Нам вельмі важны гэты глядацкі

вядок», — падкрэсліла PR-дырэктар карціны Ганна Лявонцьева. Дарэчы, Гран-пры — далёка не адзіная ўзнагарода на рахунку «Здаровага чалавека». Рэжысёр фільма ўдасцоены спецыяльнага прызам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За гуманізм і духоўнасць у кіно», а акцёр другога плана Алег Чугуноў, які сыграў анкахворага Лёху (на момант здымак Алегу было ўсяго 16 гадоў), атрымаў прыз за найлепшую мужчынскую ролю.

Іншыя прафесійныя ўзнагароды размеркаваліся наступным чынам: прыз за найлепшую апэратарскую работу імя Юрыя Марухіна дастаўся Антону Громаву, апэратару стужкі «Прывідна-белы» (рэж. Марыя Ігнаценка, Расія, Ізраіль, Германія); прыз за найлепшае гукавое (музычнае) рашэнне адышоў Дане Зулпыхар, кампазітару фільма «Зерэ» (рэж. Даўрэн Камшыбаеў, Казахстан); прызам за найлепшую жаночую ролю адзначана Святлана Чуйкіна, актрыса фільма «Плакаць нельга» (рэж. Наталія Назарова, Расія); прыз за найлепшую рэжысуру адправіўся ў Кітай — пастаноўшчыца стужкі «Сястра» Жасінь Інь.

Кадр з фільма «Здаровы чалавек».

Кітайская карціна адзначана таксама дыпламам «за адкрыццё новай зоркі ў кіно», бадай, другой па значнасці ўзнагародой — прызам глядацкіх сімпатый як найлепшы ігравы фільм. Акрамя таго, спецыяльным прызам журы ўзнагародзілі работу пад назвай «Без папярэдняй дамоўленасці» (рэж. Бехруз Шаайбі, Іран). «Дзякуй глядацкай аўдыторыі за тое, што яна шчыра, з усёй увагай ацэньвала кінатворы, якія дэманстраваліся на фестывалі. Я са шкадаваннем кажу: «Да пачатку кінафестывалю-XXVIII!» І мы чакаем усіх на XXIX Міжнародным «Лістападзе» ў наступным годзе», — падсумаваў намеснік прэм'ер-міністра Ігар Петрышэнка на цырымоніі закрыцця ў кінатэатры «Масква».

Больш падрабязна пра намінантаў ігравой праграмы чытайце ў наступных нумарах газеты.

Мікіта ШЧАРБАКОЎ

Супрацьстаянне старога і новага

Сёлета восень — сапраўдная пара мастацтва, што не можа не радаваць. Нарэшце адбыўся XXVIII Мінскі міжнародны кінафестываль «Лістапад» — чаканая падзея для дзесяткаў і аматараў кіно. Гледачам, акрамя асноўнай праграмы, была прапанавана насычаная пазаконкурсная. І тут таксама можна знайсці шмат цікавага.

Серыі спецыяльных паказаў далі назву «Залатая калекцыя СНД». Складалася яна з фільмаў, якія выпускалі студыі краін былога СССР: «Месядзвы тата» (Таджыкістан, 1999), «Любімая песня» (Азербайджан, 1955), «Прызынанне ў каханні» (Расія, 1977), «Неба наша дзяцінства» (Кыргызстан, 1966), «Дзяўчына-джыгіт» (Казахстан, 1955), «Закаханья» (Узбекістан, 1969), «Чырвоная курцы» (Туркменістан, 1922). Асобна праішоў паказ фільма «Зімародак» (Беларусь, 1972) у межах творчага вечара, прысвечанага юбілею В. А. Нікіфарова. Восенню ў некаторых людзей здарэцца настрой панастальгіраваць, нават па тым часе, у якім не жылі. Паглядзець фільм у сябе дома і ў кінатэатры — зусім розныя адчуванні. Менавіта вялікі экран, выключанае святло, секунды перад першымі кадрамі ствараюць сапраўды цуд кіно.

Пазаконкурсная праграма была падзелена таксама на спецыяльныя дні, прысвечаныя кіно якой-небудзь з краін. Так сёмага лістапада праішоў «Дзень расійскага кіно» ў кінатэатры «Беларусь». Гледачам прапанавалі фільмы «Міжсезонне» (рэж. Аляксандр Хант, 2021), «Бацькі строгага рэжыму» (рэж. Мікіта Уладзіміраў, 2022), «Ніка» (рэж. Васіліса Кузьміна, 2022), «Краіна Саша» (рэж. Юлія Трафімава, 2022). Даволі цікава складалася, што большасць кінакарцін расказваюць пра моладзь. Пра іх праблемы, пошук месца ў жыцці, у вялікім свеце, які часцяком не такі добры і адкрыты, як хацелася б. І пра вечнае супрацьстаянне «старога» і «новага».

«Міжсезонне» — гісторыя пра сучасных пераасанаваных Боні і Клайда. Толькі ў расійскіх рэаліях. Галоўныя героі — падлеткі. Яны ўцякаюць з дому, каб нарэшце

адчуць свабоду, і кідаюць выклік усяму свету, які іх не прымае. І, канешне, па законах жанру, кахаюць адно аднаго. Гісторыя «Бацькі строгага рэжыму» даволі незвычайная: шмат гаворыць назва, бо для галоўнага героя дом ператвараецца літаральна ў турму. Бацькі замыкаюць яго на перавыхаванне, а сыну, на хвілінку, ужо 38 гадоў, і ён з'яўляецца мэрам. Фільм «Ніка» пра пошукі натхнення. Ніка Турбіна была тым самым таленавітым дзіцем, гением, вундэркіндам. Яна пісала вершы, была вельмі паспяховай у творчасці: разам з маці гастралывала па Савецкім Саюзе. Дзяўчынцы было на той момант восем, зараз ужо 27: СССР разваліўся, аглушальная слава прайшла, ды яшчэ і натхненне

Кадр з фільма «Міжсезонне».

канчаткова знікла. Ніка спрабуе разабрацца, куды рухацца далей, дзе шукаць той самы ўнутраны агонь, з-за якога нараджалася паэзія. Дзе зараз ёе сапраўднае шчасце? Сітуацыя героя фільма «Краіна Саша», здаецца, знаёмая многім падлеткам: Сашы смянаццаць, ён не можа вызначыцца, куды паступіць. І з дзяўчатамі адносіны не складваюцца: перашкаджае нерашучасць.

Бацька сшыў з сям'і, калі Саша быў яшчэ зусім малым. Але лёс зноў зводзіць іх разам, адбываецца знаёмства з дзяўчынай Жэняй. «Краіна Саша» — пра сталенне, пра змены, праз якія праходзіць кожны чалавек, калі становіцца дарослым.

У рамках Дня кітайскага кіно адбыліся паказы фільмаў «Сястра» (2021, рэж. Жасінь Інь) і «Даглядчык вострава» (2021, рэж. Чэнь Лі). Апошні адзначаны як «Найлепшы фільм 2021» Кітайскай прэміяй «Залаты певень». Гісторыя распавядае пра сямейную пару, якая 32 гады пражыла на востраве Кайшань (правінцыя Цзянсу). Яны сваімі сіламі наладжваюць і ахоўваюць жыццё на востраве, бо гэтая зямля сапраўды стала іх домам. У Дзень таджыкскага кіно гледачам прапанавалі «Малодшы брат анеёў» (рэж. Умедшо Мірзашырынаў) і «Апошняя здабыча паляўнічага» (рэж. Мухамадраб Ісмаілаў). На Дні ўзбекскага кіно прадставілі фільм «101 рэйс» (2022, рэж. Акрам Шахназараў) — напружаная гісторыя, якая разгортваецца падчас трагедыі 11 верасня 2001 года. Арганізавалі нават Дзень індыйскага кіно з фільмам «Барфі!» (рэж. Анураг Басу).

Пазаконкурсную праграму дапоўнілі «Балканскі рубж» (2019, Расія, Сербія, рэж. Андрэй Волгін) і прэзентацыі фільмаў «Аліўе» (Беларусь, Расія, рэж. Андрэй Нікіфару, Ігар Чацверыкоў) і «Ключ часу» (2020, Расія, рэж. Аляксей Цяльноў) — фэнтэзі-гісторыя, амаль казка. Усе падзеі адбываюцца ў Санкт-Пецярбургу, дакладна адразу ў двух гарадах на Няве — звычайным, рэальным і «цёмным», змрочным. Жывуць там розныя крыважэрныя чалавекпадобныя істоты, і кіруе ўсім злая вядзьма. Час спыніўся роўна апоўначы, і калі не завесці гадзіннік на вежы, усё патоне ў цемры. Прыгожы Пецярбург знікне, а людзі ператворыцца ў пачвары. І адказнасць за ратаванне горада лягла на галоўную героіню — маленькую Ксюшу, якая стала ахоўніцай часу.

Кінафестываль «Лістапад» скончыўся. Чакаем яго ў наступным годзе з новымі фільмамі і ўражаннямі. Арына ПРАНКІВА

Фільмы, якія дораць надзею

У неігравай праграме «Лістапада» ўдзельнічала 13 карцін з 10 краін. Былі прадстаўлены поўнаметражныя, сярэднеметражныя і стужкі да 26 хвілін. Абавазкова ўмова — фільмы павінны быць створаны ў 2021—2022 гадах.

Адборная камісія на чале з праграмным дырэктарам Сяргеем Кацерам атрымала 260 заявак з 20 краін свету. Большасць адабраных фільмаў — пераможцы і лаўрэаты сусветных кінафестываляў. Тэматыка карцін самая разнастайная, але ідэя адна — падачы глядачам надзею і веру ў жыццё. Гэта цалкам адпавядае слогану — «Сапраўдныя каштоўнасці».

Паказы неігравай праграмы адбыліся ў малой зале кінатэатра «Піянер». Кінафорум наведалі каля 10 гасцей, якія асабіста прадставілі свае карціны глядачам.

Судзейскую калегію ўзначаліў вядомы сербскі прадзюсар, сцэнарыст Ёван Маркавіч. Разам з ім ацэньвалі стужкі Ігар Бышнёў, беларускі дакументаліст, арнітолаг, рэжысёр, доктар біялагічных навук, і Міхаіл Трафіменкаў, расійскі кіназнаўца, кандыдат мастацтвазнаўства.

Прыз глядацкіх сімпатый за найлепшы дакументальны фільм атрымала карціна Сяргея Дзёжава «Святы архіпелаг». У суправаджэнні музыкі стваральніка гурта *Nautilus Pompilius* Вячаслава Бугусова на экране адбываецца маштабны паказ жыцця Салавецкага манастыра. Вядомы дакументаліст Сяргей Дзёжаў узнімае самыя вострыя пытанні: што ёсць духоўнасць, што ёсць рэлігія, дзе ў гэтым месца для Бога?

Салавецкі манастыр — адна з самых вядомых кропак у духоўнай геаграфіі Расіі і ўсяго рускамоўнага свету. Месцы насычаныя гістарычнымі і культурнымі скарбамі, якія пакінулі глыбокі след у памяці народа. Размешчаныя ў зусім неспрыяльных умовах, на ўскрайку вялікай краіны, Салавецкія выспы сталі магутным сімвалам рускага духу.

Фільм атрымаў прыз «Сярэбраны Святы Георгій» за найлепшы фільм конкурсу дакументальнага кіно на 44-м Маскоўскім міжнародным кінафестывале.

«Прэбілаўцы — там нават у камянёў ёсць шнары» быў адзначаны спецыяльным прызам журы «За найлепшы дакументальны фільм». Праца сербска-баснійскай журналісткі Сані Драгіевіч Бабіч аб вёсцы Прэбілаўцы. У гады Другой сусветнай вайны тут атрадамі

ўстаў было забіта амаль усё насельніцтва вёскі, у асноўным жанчыны і маленькія дзеці. Аўтар карціны даследуе жыццё людзей у месцы, дзе адбываліся страшныя ваенныя злачынствы ў гісторыі XX стагоддзя. «Прэбілаўцы — там нават у камянёў ёсць шнары» ўзнагароджаны прызам «За найлепшы сцэнары» II Міжнароднага кінафестывала «Форма жыцця» (2022, Перм).

Кадр з фільма «Уральскае дэрбі».

Гран-пры неігравага кіно заваяваў фільм расійскай рэжысёркі Ганны Яноўскай «Агонь». Энергетык Сяргей Неміроўскі штогод вязе ў аддаленыя вёскі Якуціі (Рэспубліка Саха) Жыватворны Агонь ад Храма Гроба Гасподняга ў Іерусаліме.

У фільме закранута няпростое пытанне прыняцця якутамі праваслаўя. З аднаго боку, якуцкія жанчыны радысна сустракаюць гасцей, прымаюць Жыватворны Агонь, а ў той жа час нясуць свечку з агнём пад розныя дрэвы «бо духаў у нас самых розных шмат».

«Агонь» атрымаў прыз за найлепшую аператарскую работу на Міжнародным экалагічным фестывалі ў Ханты-Мансійску «Выратаваць і Захаваць», прыз «Залатая Гагара», прыз за найлепшы дакументальны фільм на фестывалі расійскага кіно «Акно ў Еўропу» (Выбарг), прыз за найлепшы дакументальны фільм на фестывалі «Будзем жыць».

Найлепшая сцэнарная работа была адзначана ў фільме «Блакiтнaвoкi япoнeц». Аўтарам сцэнарыя і рэжысёрам фільма з'яўляецца Чаўдар Георгіеў. Фільм

апавядае пра вядомага японскага бейсбаліста рускага паходжання Віктара Старухіна, які меў мянушку блакітнавокі японец. Дзве дачкі спартсмена Наталлі і Лізавета распавядаюць гісторыю свайго легендарнага бацькі: уцёкі з Расіі пасля прыходу большавікоў да ўлады, галечу, ксенафобію, Другую сусветную вайну і, нарэшце, славу, якую ён прынес японскаму бейсболу.

Карціна Юліі Сергінай і Арсенія Кайдацкага «Уральскае дэрбі» атрымала дзве ўзнагароды «Лістапада» — прыз за найлепшую аператарскую работу і прыз за найлепшы фільм імя кінарэжысёра Віктара Турава. Яскравая, дыямічная і ў пэўнай ступені агрэсіўная работа выпускнікоў майстэрні сусветна вядомага кінадакументаліста Сяргея Мірашнічэнка.

Дэрбі прынята называць альбо аўтамобільную гонку на выжыванне, альбо спартыўнае спаборніцтва паміж камандамі з аднаго рэгіёна. У гісторыі ўральскага дэрбі сумясціліся абодва гэтыя азначэнні.

У двух знакамітых прамысловых гарадах — Магнітагорску, дзе знаходзіцца металургічны камбінат, і Чалябінску, дзе размешчаны трактарны завод, — існуюць дзве спартыўныя школы. «Металург» і «Трактар» — хакейныя каманды, якія створаны і развіваюцца дзякуючы грашовай падтрымцы вышэйзгаданых заводаў.

Пакуль на льдавай арэне разгортваецца спаборніцтва 13-гадовых падлеткаў, якія ўпэўнены, што стануць новымі Малкінымі і Авецкінымі, сталыя выпускнікі хакейных школ распавядаюць, як на самай справе складваецца жыццё большасці гульцоў у хакей з уральскіх гарадоў.

Стужка атрымала прыз як найлепшы поўнаметражны фільм фестывалю «Адна шоста» (Расія) і Гран-пры XXXIII Адкрытага фестывалю дакументальнага кіно «Расія».

Найлепшым рэжысёрам неігравай праграмы быў названы Шухрат Махмудаў, які прадставіў на «Лістападзе» сваю карціну «Незламаны». Гісторыя 101 узбекскага салдата, якія загінулі ў гады Другой сусветнай вайны ў канцэнтрацыйным лагеры Амерысфорт. У цяжкіх нечалавечых умовах яны здолелі зберагчы чалавечы твар і сілу духу. Звычайныя людзі пайшлі на суперак усёй нацысцкай машыне, прадэманстраваўшы сапраўдны гераізм і супраціў злу.

Яна ЦЭГЛА

Дзецям і дарослым

Анімацыйнае кіно на сёлетнім Мінскім міжнародным кінафестывале «Лістапад» было прадстаўлена асобнай і паўнаватраснай конкурснай праграмай. Нягледзячы на тое, што анімацыя на конкурсе зайзюлена ўпершыню, была атрымана максімальная колькасць заявак — 530. Пасля работы камісіі па адборы засталася ўсяго 50.

Праграмны дырэктар, сцэнарыст і аніматар Канстанцін Андрушчакін напярэдадні адкрыцця «Лістапада» адзначаў:

— Геаграфія ўдзельнікаў значная — 21 краіна: Германія, Ізраіль, Мексіка, Францыя, Японія, Паўднёвая Карэя, Бельгія, Нідэрланды, Іран, Калумбія, Кітай, Саудаўская Аравія, Палесціна, Сербія і іншыя. Ёсць і беларускія фільмы. Некаторыя ўжо пабывалі на іншых кінафестывалах — Берлінскім, Канскім, Венецыянскім, Лакарнскім. Тым не менш ёсць і карціны, якія для глядача адкрывае менавіта наш фестываль.

У кінатэатры «Беларусь» мінчане маглі азнаёміцца з анімацыйнымі карцінамі. Для мацнейшага эфекту арганізатары кінафоруму сфарміравалі пяць анімацыйных праграм: тры для дзяцей 6+ і дзве для дарослых глядачоў 16+ «Казкі і гісторыі», «Пра дзяцей і дарослых», «З усмешкай», «Сур'езная размова», «Вобразы вайны».

Для новай праграмы было запрошана прафесійнае журы. Старшынёй калегіі прызначаны вядомы беларускі рэжысёр, кампазітар, сцэнарыст, уладальнік спецыяльнага прызга Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За захаванне і развіццё традыцый духоўнасці ў кіно» Ігар Волчак. Разам з беларускім мультыплікатарам ацэньвалі фільмы Дзяніс Чарноў, адзін са стваральнікаў вядомага

мультыплікацыйнага серыяла «Смяшарыкі», і Махамед Газала, егіпецкі рэжысёр-мультыплікатар, загадчык кафедры візуальнай і лічбавай вытворчасці Універсітэта Эфат у Саудаўскай Аравіі.

На закрыцці фестывалю 11 лістапада былі агучаны пераможцы ў 6 намінацый анімацыйнай праграмы. Асобны спецыяльны прыз Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта за ўвасабленне духоўнасці ў мастацтве атрымаў фільм беларускай рэжысёркі Наталлі Касцючэнка «Класікі і шахматы», зняты сёлета да 140-годдзя класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. Уручыў ўзнагароду намеснік старшыні Мінгарвыканкама Арцём Цуран.

Найлепшым фільмам конкурсу анімацыі стала карціна «Бывай, Жэрэм», французскіх рэжысёраў Габрыэль Сельне, Хлоі Фар і Адама Сіяра. Яскравы апавед пра мужчыну Жэрэма, які апынуўся ў раі і выправіўся на пошукі свайёй жонкі Мэрэлін.

Робота Уры Латана «Чорная горка» стала найлепшым анімацыйным фільмам для дзяцей. Галоўны герой — Эвія, сціплы падлетак, які са сваім найлепшым сябрам забіраецца на «чорную горку» — самы высокі атракцый у аквапарку. Хлопчык яшчэ не ведае, што гэта стане для яго падрыхтоўкай да падзей дома. Фільм атрымаў 11 ўзнагарод на міжнародных кінафестывалах па ўсім свеце.

Прыз «За актуальнасць тэмы» падзялілі фільмы конкурснай праграмы «Вобразы вайны».

«Чужы хлеб» — карціна Андрэя Бахурьна, якая ў змрочных адценнях паказвае кароценькую гісторыю дзяўчыны.

Тая нясе хлеб для свайёй хворай суседкі ў блакадным Ленінградзе. За ёй неадступна ідзе смерць, што змяняе вобразы. Фільм атрымаў дыплом у катэгорыі «Кароткаметражны фільм» на 27-м адкрытым расійскім фестывалі анімацыйнага кіно ў г. Суздаль (2022).

«Міласэрны анёл» — 9-хвілінны анімацыйны фільм сербскай рэжысёркі Вяціны Срэмка. Складзены з дакументальных апаведаў і размоў з відавочкамі, фільм

ды Ірданіі. Трэцяя работа нямецка-палесцінскага рэжысёра Ахмада Салеха. Вобразная і падкрэслена цёмная гісторыя жанчыны ў разбураным горадзе. У ваеннай буры яна згубіла дзіця, і ноч падманам прымушае яе заснуць, каб уратаваць душу.

«Дастаткова канца вайны» — анімацыйная работа Сімона Масі, рэжысёра з Італіі. Прытча і разважанне аб чалавечтве, якое адмовілася ад вайны.

Афіша анімацыйнага фільма «Дзеці вайны».

«Дзеці вайны» — дакументальная гісторыя ад якуцкай рэжысёркі Сардааны Барабанавай. Вядомая ў Расіі як кінадакументаліст, прадзюсар, яна распавяла аб няпростым жыцці якуцкіх дзяцей у часы Вялікай Айчыннай вайны.

Узнагароду «За захаванне традыцый» атрымаў кітайскі анімацыйны фільм «Уюн», зняты ў гэтым годзе рэжысёрам і выкладчыкам Пекінскай кінаакадэміі Сі Чэнем. Трывожны апавед пра жанчыну з дзіцем на руках, якая просіць дапамогі ў двух мінакоў.

Спецыяльным прызам журы сёлета быў ўзнагароджаны фільм «Чацвёртая сцяна». Іранская рэжысёрка Мабузе Калаі стварыла канцэнтраваны сусвет, які існуе на кухні, аднаго хлопчыка з заіканнем, дзе і ёсць прастора для гульні. Сапраўднай альбо ўяўнай.

Анімацыйная карціна расійскай рэжысёркі Васілісы Цікуновай «Пад аблокамі» атрымала ўзнагароду «За вобразную паэзію». Малады баран Уолтэр марыць стаць воблакам, бо тыя зусім свабодныя і нікому не падпарадкоўваюцца. Шлях да мары становіцца цалкам непрадказальнымі.

Яна ЦЭГЛА

Простыя рэчы

Жыццё, зашытае ў карціну

Трэба мець пэўную смеласць, каб зрабіць замах на нешта значнае. Каб ставіць перад сабой задачы і планамерна, крок за крокам, штодзень набліжаючыся, іх вырашаць, імкнучыся да дасканаласці. Сённяшняя суразмоўца — супрацоўніца залы мастацтваў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, вышывае карціны па схемах шэдэўраў славянскіх мастакоў. Кожная з іх займае, бывае, не адзін год. Пра сваё даўняе захапленне распавядае Жанна Шавель.

Жанна Шавель.

— Жанна, чаму менавіта вышыванне стала хобі?

— Цяга да прыгожага была ў мяне здаўна — яно здзіўляла з дзяцінства, было цікавым. А на вышыўку натхнілі мае знаёмыя, якія ўжо мелі работы высокага ўзроўню. Пабачыла — і думаю: няўжо гэта можна зрабіць сваімі рукамі? Жанчыны мяне падтрымалі...

— Як аказалася, вышыванне — такая справа, што альбо адразу захопіць, і ўсё ў цябе пачне атрымлівацца, альбо з першых момантаў не пойдзе. Але калі спадабаецца — будзе захапленне на ўсё жыццё. Мне спадабалася...

— А як абіраеш тэмы?

— Адсочваю навінкі, прыкмячаю, дзе, у якой кампаніі выходзіць упадабаны набор, потым замаўляю яго. Туды ўваходзяць: канва, нітка, дакладная схема — усё разлічана. Твая задача — удакладніць само майстэрства: існуюць вельмі складаныя карціны, дзе выкарыстоўваюцца шыўкі ў розных тэхніках. Есць і менш складаныя... Бываюць тэмы, за якія ніколі не возьмешся, бо яны не падыходзяць пад твой светапогляд.

— Якія ўласцівасці характару дапамогуць авалодаць майстэрствам вышыўкі?

— Самае галоўнае патрабаванне — неверагоднае цяперне і акуртанасць. А твой мастацкі густ выяўляецца ў выбары карціны, калі ў дэталіх бачыш малюнак, які павінен атрымацца. Калі мастак выяўляе сябе ў кожным мазку, то вышыўка — добра напрацаванае майстэрства. Ты бярэш іголку і пачынаеш з пэўнага месца. Сваю работу «Букет руж» па матывах карціны П'ера Агюста Рэнуара я рабіла на працягу некалькіх гадоў. Яна палюбіла мяне з першага позірку, адразу адчула з ёю ўнутраную сувязь. А якое ж было шчасце, калі мне падарылі адпаведны набор! Часам ад працы вельмі стомлялася, бо шмат разоў трэба перастаўляць пляць, канва ў працэсе работы пэцкаецца — пасля трэба яе чысціць. Затое колькі эмоцый! Момантаў і шчаслівых, і складаных! Літаральна зашываеш усё ў карціну!..

— Колькі слоў пра тэхніку...

— Выкарыстоўваюцца розныя ніткі і матэрыялы: бавоўна, шэрсць, пацеркі,

стужкі. На завяршэнні часцей за ўсё робіцца контур.

Працуеш па схеме — гэты працэс можна параўнаць з мазаікай: глядзіш, адкуль пачынаецца першы «крыжык», і калі ён ужо зроблены на канве, выкрэсліваеш яго на схеме.

Часцей за ўсё асноўныя шыўкі робяцца крыжыкам, але гэтым сучасная вышыўка не абмяжоўваецца.

— Ці кампенсуе праца вышывальшчыцы пэўныя напружаныя моманты, якія мелі месца на працягу дня?

— Сапраўды, так. Часам хочацца хутчэй сесці за работу — мяне гэта вельмі спакойвае, надыходзіць своеасаблівы «дзэн» — ты ўпадаеш у пэўны стан рэлаксу. Я вельмі экспрэсіўная і эмацыянальная натура, і працэс вышывання мяне як быццам стрымлівае, запавольвае, прыводзіць да раўнавагі... На ўсё сто праз гэта выявіць сябе не магу, але яно мяне гарманізуе... А якое ж задавальненне атрымліваеш у фінале, калі глядзіш на гатовую карціну! Адчуваеш, што ўсё было недарэмным.

— Над чым працуеш цяпер?

— Карціна называецца «Цені»: белая канва, сем-восем адценняў цёмных нітак: змрок і дарога, якую асвятляюць ліхтары... Вышываць цёмнымі ніткамі больш складана для ваці.

— Папярэдняя работа была ў яркіх аптымістычных адценнях. Чаму цяпер змрочная колеравая гама?

— Эстэтыка цёмнага заўжды была мне блізкай: шмат гадоў я захаплялася

«Насустрач сонцу».

«Букет руж».

Мне здаецца, што ў кожнай рабоце застаецца частка майёй душы, хаця не скажу, што я мяняюся. Тут хутчэй як чарговая прыступка: убацька ўпадабаную карціну, вырашыла, што мне яна патрэбна — зрабіла. Атрымала пэўны душэўны набаток, нешта ўва мне пашырылася. А бывае, што падчас працы хочацца чагосьці новага, але ты не можаш кінуць незавершанае! Даводзіцца дарабіць! Але калі ўжо закончыў работу і яна атрымалася прыгожай, радасць узяцца за нешта іншае падвойваецца!

— Што ты параіла б пачаткоўцу, які ніколі не вышываў, але хоча паспрабаваць?

— Пачынаць лепей з простага, з невялікіх фрагментаў — калі прыйдзецца даспадобы, паступова пераходзіць да больш складанага.

Гутарыла Таша ШПАКОЎСКАЯ

зваротная сувязь

Яблынька лістапада

У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» на канале «Культура» Беларускага радыё выходзіць праекты «Адным штрыхом» з вершамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял», дзе гучыць дэтэктыў Нікалае Штэфаньску «Доўгае лета».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе старонкі аповесці Івана Шамякіна «Палеская мадонна». У «Радыёбібліятэцы» гучыць паэма Якуба Коласа «Новая зямля» (да 140-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі). Аплаваданы чаканюць слухачоў у праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вяршнім эфіры выхадных.

Для аматараў паэзіі ў перадачы «Прачулым радком» у суботу і нядзелю прагучаць вершы Міхася Губернатарова.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» у выхадныя складуць радыёспектаклі «Мая радня» паводле рамана «Жанчыны» Алеся Савіцкага і «Пад шыфрам "Зорачка"» паводле твора Валянціна Лукшы (да 85-годдзя з дня нараджэння паэта,

публіцыста і драматурга Валянціна Лукшы).

Юным прыхільнікам мастацкага вяшчання канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы чытанні ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівія». У суботу і нядзелю ў перадачы «Дзіцячы радыётэатр» выйдучы музычны спектакль «Чароўнае крэсіва» па матывах казкі Ганса Крыстыяна Андэрсена на музыку Станіслава Сцямпнёўскага, а таксама беларуская народная казка «Яблынька». Штовечар у 21.00 для маленькіх гучыць «Вячэрняя казка».

Публіцыстычныя суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў.

У нядзелю і чацвер увазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Развагі пра літаратуру». Радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» гэтага пісьменніка, якая гучыць на «Культуры» ў нядзелю і сераду, прапануе сустрэчу з прафесарам Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Яўгенам Шунейкам.

20 лістапада — 60 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Баразны (1962), беларускага мастацтвазнаўца, мастака.

22 лістапада — 90 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Ардаб'еўскага (1932—1992), беларускага кінааператара.

22 лістапада — 85 гадоў з дня нараджэння Людмілы Златавай (1937), беларускай

опэрнай спявачкі, народнай артысткі БССР. 22 лістапада — 70 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Абадоўскага (1952), беларускага кінааператара.

25 лістапада — 100 гадоў з дня нараджэння Ефрасіні Бондаравой (1922—2011), беларускага кіназнаўца, кінакрытыка, заслужанага дзеяча навукі БССР.

26 лістапада — 115 гадоў з дня нараджэння Міхася Скрыпкі (Міхаіла Аляксандравіча; 1907—1991), беларускага паэта-сатырыка, празаіка, драматурга.

26 лістапада — 70 гадоў з дня нараджэння Барыса Іванова (1952), беларускага жывапісца, графіка, мастацкага крытыка.

Каляндар падрыхтаваны БДАМЛМ

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

18 лістапада — на творчае мерапрыемства, прысвечанае памяці паэта Міколы Шабовіча, у Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт фізічнай культуры. Пачатак у 10.00.

22 лістапада — на творчую сустрэчу з Міхасём Пазняковым «Родны край у вершах і прозе», якая адбудзецца ў публічнай бібліятэцы № 8 імя Максіма Багдановіча. Пачатак у 13.00.

23 лістапада — на конкурс чытальнікаў беларускай паэзіі сярод школьнікаў, які пройдзе ў мемарыяльнай зале Дома літаратара. Пачатак у 15.00.

23 лістапада — у Мінскі гарадскі тэатр паэзіі пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы на спектакль «Душы ціхмянай

хараво» паводле твораў духоўнай паэзіі К. Стрылавай. Пачатак у 18.30.

23 лістапада — у дзіцячую бібліятэку № 15 (вул. Слабадская, 27) на пасяджэнне студыі юных літаратараў «Малінаўскія галасы». Пачатак у 16.00.

24 лістапада — у Дом літаратара (мемарыяльная зала) на ўрачыстае падвядзенне вынікаў гарадскога літаратурнага конкурсу сярод школьнікаў і студэнтаў, прымеркаванага да 140-годдзя Я. Купалы і Я. Коласа. Пачатак у 15.00.

24 лістапада — у Мінскую раённую цэнтральную бібліятэку (а/г Міханавічы, вул. Школьная, 23) на творчую сустрэчу з пісьменніцай Тамарай Бунтай. Пачатак у 12.00.

24 лістапада — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» (вул. Карбышава, 42). Пачатак у 17.30.

Выходзіць з 1932 года

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная камісія: Таццяна Арлова, Аляксей Бадак, Дзяніс Барсук, Віктар Гардзеі

Уладзімір Гішаламедаў, Вольга Дадзімава, Жана Запарыца, Анатоль Казлоў, Анатоль Крайдзіч, Віктар Кураш

Аляксей Марціновіч, Вячаслаў Нікіфарав, Мікалай Чарнігін, Іван Чарота, Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі: Юрыдычны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19 E-mail: lim_new@mail.ru Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны: галоўны рэдактар — 325-85-25 адказны сакратар — 377-99-73 аддзелы крытыкі і бібліяграфіі; прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98 бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы: 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальныя льготны для настаўнікаў; 63852 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ Нумар падпісанні ў друку 17.11.2022 у 11.00 Ум. друку арк. 3,72 Наклад — 729

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013 Заказ — 2694 Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупікасі прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Газіцкая рэдакцыя можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

